

AUG 2025
TWEEDE EDITIE

CATALOGUS INITIATIEF- NEMERS

**Testlab Nieuwe Natuur
& Klein Wonen**

Deze catalogus is samengesteld door projectbureau De Natuurverdubbelaars en Instituut Maatschappelijke Innovatie. Samen vormen zij het **Testlab Nieuwe Natuur en Klein Wonen**. Het doel van deze catalogus is om aan relevante spelers zoals gemeenten en provincies een visueel product te tonen, waarin zij kunnen zien welke initiatieven er in hun regio actief zijn, wie de initiatiefnemers zijn en welke stappen zij zelf al hebben ondernomen. Daarnaast willen wij op deze manier initiatiefnemers een stem geven en verenigen, zodat zij ervaringen en kennis met elkaar kunnen delen. Samen sta je immers sterker!

BEELD: KLEIN GROENRIJK

Concept Nieuwe Natuur en Klein Wonen

Nieuwe Natuur & Klein Wonen is een ruimtelijk concept dat natuur- en landschapsontwikkeling met kleinschalige woningen combineert. Kern van het idee is om (permanente) nieuwe natuur te realiseren, voornamelijk op (landbouw)grond zonder huidige natuur- of woonbestemming, waarbij kleine woningen een economische drager biedt voor natuur- en landschapsontwikkeling. Daarnaast kan het concept gebruikt worden met extensieve en kleinschalige vormen van agrarisch landgebruik. Binnen het concept wordt de economische waarde van de woonfunctie ingezet voor de aanleg en het beheer van natuur, met als uitgangspunt dat initiatieven financieel haalbaar zijn zonder afhankelijk te zijn van overheidssubsidies. Binnen Nieuwe Natuur en Klein Wonen initiatieven ligt de nadruk op maximale natuur- en landschapsontwikkeling met een sluitende business case, waarbij winstmaximalisatie niet het doel is en er geen afhankelijkheid van subsidies is.

Handreiking Nieuwe Natuur en Klein Wonen

Om de initiatieven te helpen hebben De Natuurverdubbelaars en het Instituut voor Maatschappelijke Innovatie het Testlab Nieuwe Natuur & Klein Wonen opgericht, met ondersteuning van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (nu LNV) en het Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties (nu: VRO). Daarnaast zijn we de samenwerking met verschillende gemeenten en provincies aangegaan om deze kansen verder uit te werken. In juni 2025 is de **handreiking Nieuwe Natuur en Klein Wonen** gepubliceerd. Deze handreiking biedt inspiratie en concrete handvatten voor gemeenten, provincies en initiatiefnemers door middel van 14 ruimtelijke inrichtingsvariabelen en 12 inrichtingsconcepten.

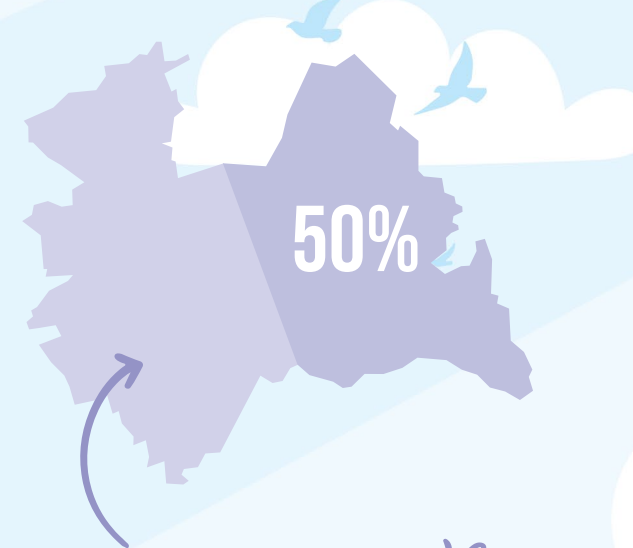
BEELD: PEEL NATUURDORPEN

Initiatieven in deze catalogus

In deze catalogus wordt van ieder initiatief de visie, de behaalde successen en de ervaren belemmeringen beschreven. Daarnaast zijn er enkele interviews met initiatiefnemers te lezen. Ook wordt per initiatief de invulling van de 14 ruimtelijke inrichtingsvariabelen (in de **handreiking**, zie hoofdstuk 5) beschreven:

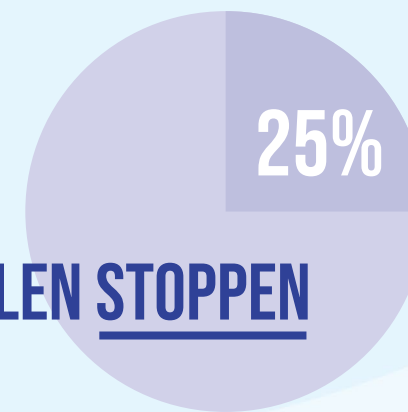
- Koppeling aan bestaand erf
- Bebouwingsdichtheid
- Clusteringspatroon
- Bebouwingstypologie
- Natuurtype
- Agrarisch landgebruik
- Landschappelijke inpassing
- Schaal van het project
- Tijdelijkheid
- Nutsvoorzieningen
- Gemeenschappelijke voorzieningen
- Mobiliteit en ontsluiting
- Toegankelijkheid
- Afstand tot de bebouwde kom

DOEL NATUURPACT 2027:
80.000 HA
NIEUWE NATUUR 🌱

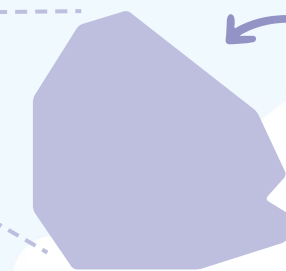
KANSEN VOOR NATUURREALISATIE
OP AGRARISCHE GROND, WANT:

25% VAN DE BOEREN
GEEFT AAN BINNEN
10 JAAR TE WILLEN STOPPEN

80% [VAN DE RESPONDENTEN IN TESTLABONDERZOEK
NAAR FUNCTIECOMBINATIE BIJ GEMEENTEN]

VINDT DAT FUNCTIECOMBINATIE PERSPECTIEF
BIEDT VOOR BOEREN DIE MOETEN VERDUUR-
ZAMEN VIA EEN NIEUW VERDIENMODEL

WAARVAN 44.000 HA
BINNEN 3.000 METER VAN
EEN NATURA2000 GEBIED

**FUNCTIE
COMBINATIE**
VAN NATUURONTWIKKELING
EN TINY HOUSES KUNNEN
HET RENDABEL MAKEN!

dat is de helft van de
oppervlakte van de
provincie Utrecht!

INITIATIEVEN

Voor deze catalogus hebben we verschillende initiatiefnemers geïnterviewd. Daar waar de één een initiatief is gestart om zijn of haar dromen om een nieuw bestaan te realiseren, vindt de ander het juist belangrijk om bij te dragen aan verduurzaming van Nederland. Máár, in de kern hebben ze allemaal een ding met elkaar overeen: het creëren van nieuwe natuur in combinatie met kleine woningen.

08

Op de Bees

18

Het Proefveld

26

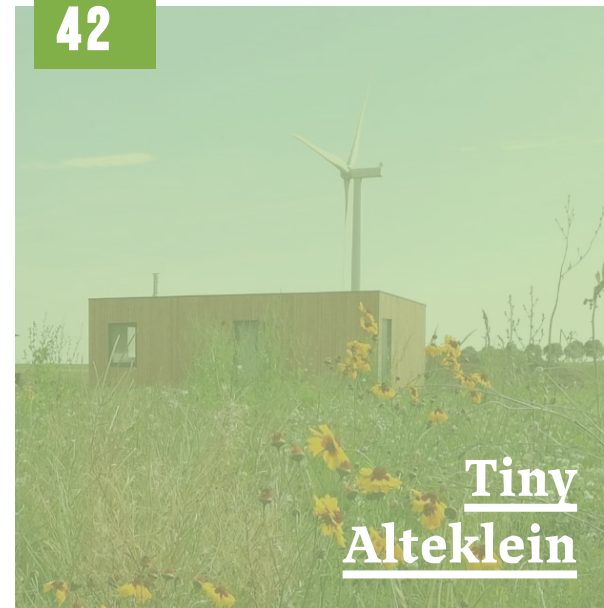
Landdrift

30

Klein Voorne

42

Tiny Alteklein

54

Tiny Houses Duinvallei

46

Peel Natuurdorpen

58

Ecodorp Land van Aine

12

Buurtschap De Boomerhof

22

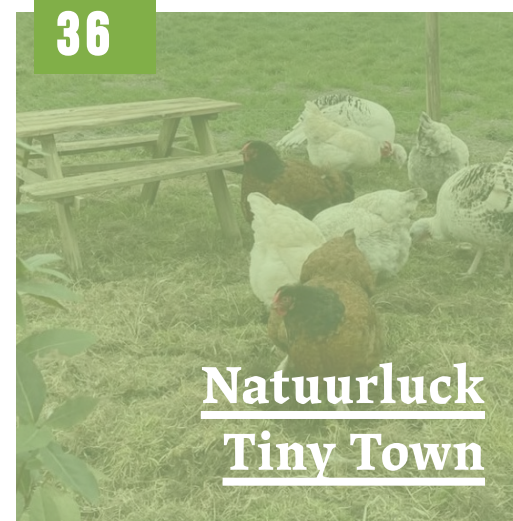
Klein Groenrijk

36

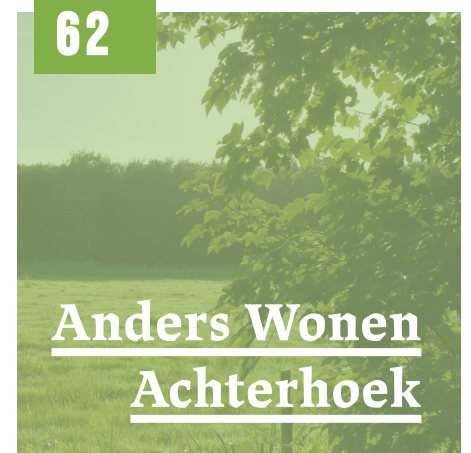
Liber-Terra

36

Natuurluck Tiny Town

62

Anders Wonen Achterhoek

> MEER
INFO:

DE DUURZAME TINY COMMUNITY
BEVINDT ZICH IN HET BUURTSCHAP
OP DE BIES IN HET NOORDEN VAN
SCHIMMERT, IN DE GEMEENTE
BEEKDALEN IN ZUID-LIMBURG.

OP DE BEES

CONTACTPERSOON LISA GEURTEN
EMAIL OPDEBEES@GMAIL.COM
WEBSITE OPDEBEES.NL

BEELD: OP DE BEES

De visie van Vereniging Op de Bees draait om het creëren van een duurzame en kleinschalige wooncommunity waarin eenvoud, verbondenheid met de natuur en samenwerking centraal staan. De leden richten zich op het realiseren & wonen in tiny houses met een focus op biodiversiteit, waaronder initiatieven ter ondersteuning van bijen. De gemeenschap streeft naar een minimalistische levensstijl, wederkerigheid en harmonie met het omringende landschap. Een uiting daarvan is het ontwikkelen van een voedselbos op een aangrenzend terrein.

Behaalde successen

Op de Bees heeft verschillende belangrijke stappen doorgemaakt. Het project kreeg vorm door de wijziging van het bestemmingsplan, waardoor permanente bewoning mogelijk werd, en een hypotheekovereenkomst met de Triodosbank werd gesloten. Daarnaast werd de erfpacht definitief ondertekend

en werd de bouwrijp fase gestart, wat symbolisch werd gevierd met de "1e schop in de grond". In de tussentijd werden de eerste boompjes geplant in de eetbare bostuin. Na vele (70!) vergaderingen en voorbereidingen konden de eerste bewoners uiteindelijk hun intrek nemen.

Belemmeringen

Zoals in elk pioniersproces was er ook te maken met de logheid en traagheid van wet- en regelgeving. Gelukkig werd het traject goed begeleid door de gemeente, waardoor de bestemmingsplanwijziging en omgevingsvergunning vlot werden doorlopen. Dit stelde het project in staat om binnen drie jaar met de realisatie te beginnen. Vanaf het begin werd veel aandacht besteed aan de relatie met de buurtbewoners. Via wafelacties, flyers, voorlichtingsbijeenkomsten, nieuwsbrieven en persoonlijke gesprekken werd een goede band opgebouwd. Dit leidde ertoe dat er tijdens de vergunningsprocedure slechts één bezwaar werd ingediend, dat in onderling overleg tussen de gemeente en de belanghebbende werd opgelost.

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen koppeling aan een bestaand erf.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	De bebouwingsdichtheid is hoog. Er staan 11 woningen op ongeveer 0,88 ha met een minimale afstand van 5 meter tussen de woningen.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen zijn geplaatst in een cirkelopstelling om het BIJ-gebouw en de vijver.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De bebouwingstypologie is solitair.
NATUURTYPE(S)	Het perceel wordt ingericht met verschillende natuurtypes. Langs de randen staan bomen en op 0,2 hectare wordt een voedselbos aangelegd. De woningen worden rondom een vijver geplaatst. De kavels en het gemeenschappelijk goed worden zo groen mogelijk ingericht, met veel oog voor biodiversiteit.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Door het voedselbos kan op een deel van het terrein het agrarisch landgebruik worden omschreven als agroforestry.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	De landschappelijke structuur in de vorm van een met bomen begroeide wal rondom het perceel is in stand gehouden. Op het terrein wordt behalve de halfverharding van het hoofdpad en de parkeerplaats geen verharding toegepast. De kavels zijn aardappelvormig, zodat een natuurlijk karakter behouden wordt. Zowel de individuele kavels als het gemeenschappelijke deel van het terrein worden zo groen mogelijk ingericht.
SCHAAL VAN PROJECT	De schaal van het project is met 0,88 ha klein te noemen.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	Het perceel wordt in principe permanent bewoond. Het bestemmingsplan is ook definitief omgezet van bestemming 'Detailhandel' naar 'Wonen', waardoor permanente bewoning mogelijk is. De grond wordt gepacht van de gemeente, waarbij in de pachtovereenkomst is opgenomen dat deze overeenkomst elke 10 jaar verlengd wordt, wanneer de vereniging zich aan de gemaakte afspraken houdt. Elk jaar vindt er een gesprek plaats tussen gemeente en de vereniging, waarbij de voortgang wordt besproken. Eventueel is er na 10 jaar de mogelijkheid voor de vereniging om het terrein aan te kopen.
NUTSVOORZIENINGEN	De woningen zijn on-grid en worden aangesloten op de reguliere infrastructuur zoals water, elektriciteit, glasvezel en riolering.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is hoog. Vereniging Op de Bees hecht veel waarde aan gemeenschappelijke voorzieningen en samenwerking binnen de gemeenschap. Bewoners werken samen in het voedselbos of de moestuin en kunnen gebruikmaken van het gezamenlijke BIJ-gebouw, dat onder andere voorziet in een gemeenschappelijke ruimte en een washok. Daarnaast is er ruimte voor het delen van gereedschap en andere behoeften, wat bijdraagt aan een gedeelde verantwoordelijkheid en duurzame levensstijl.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er wordt een collectieve parkeerplaats gerealiseerd met 12 plekken. Er zijn voorzieningen getroffen voor elektrisch laden.
TOEGANKELIJKHEID	Het gehele project bevindt zich op privé terrein. Wel zal het gemeenschappelijk gebouw gebruikt gaan worden voor open dagen en workshops. Ook in het voedselbosje zullen af en toe rondleidingen georganiseerd worden. De algemene toegankelijkheid is laag.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het perceel is aaneengesloten aan de bebouwde kom.

12

DE LOCATIE IS VOORLOPIG TEN ZUIDEN
VAN DE OOSTERWEG IN NIEUWE
NIEDORP, OP LANDBOUWGROND
DIE EIGENDOM IS VAN DE GEMEENTE
HOLLANDS KROON IN NOORD-HOLLAND.

BUURTSCHAP DE BOOMERHOF

INITIATIEFNEMER JASPER SMIT
EMAIL CPONIEDORP@HOTMAIL.COM
WEBSITE (NOG) GEEN WEBSITE

BEELD: BUURTSCHAP BUURTSCHAP DE BOOMERHOF

Buurtschap De Boomerhof is de naam die voornemens gebruikt zal worden door het CPO-initiatief van Tiny Houses Niedorp en richt zich tot het oprichten van een op ecologische leest geschoeide woongemeenschap met tiny houses. De filosofie achter tiny houses is gericht op het creëren van een duurzame, eenvoudige en bewuste manier van leven. Het is een reactie op de huidige wooncultuur, waarin mensen vaak in grote, energieverblindende huizen wonen die meer ruimte bieden dan nodig is.

Tiny houses Niedorp probeert deze trend om te draaien en streeft naar het creëren van bescheiden huizen die zijn afgestemd op de behoeften van de bewoners, zonder overbodige ruimte. De filosofie hier achter is gebaseerd op vier pijlers: minimalisme, duurzaamheid, zelfvoorziening en gemeenschapszin. Dit betekent dat wordt gestreefd naar het minimaliseren van bezittingen en gezonder leven met minder, het gebruik van duurzame materialen en

energiebronnen, het vergroten van zelfvoorziening door bijvoorbeeld het kweken van eigen voedsel en het delen van middelen en kennis met de lokale gemeenschap. Door te leven in een kleine woning, kan men een eenvoudiger en bewuster leven leiden dat in lijn is met deze principes. Het project Tiny Houses Niedorp heeft daarmee een ook voorbeeldfunctie of educatief neven doel gericht op een bewustere en natuurvriendelijker levensstijl.

13

Behaalde successen

Het project heeft de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet. De gemeente toont zich betrokken, met positieve reacties van zowel de wethouder als medewerkers. De samenwerking met een stedenbouwkundige helpt bij het oplossen van knelpunten, waar het project eerder vastliep. Ook de financiële ondersteuning van een bank biedt belangrijke zekerheid. Na zeven jaar in wisselende samenstellingen te hebben gewerkt, is de huidige groep gemotiveerd en heerst er een goede dynamiek. De zekerheid dat wonen in een tiny house mogelijk is, wordt bevestigd door de ervaringen van deelnemers die al in een tiny house wonen en versterkt het vertrouwen in het project.

Belemmeringen

Het project staat ook voor enkele uitdagingen. Het opstellen van een huishoudelijk reglement is complex, zeker omdat de grond naar verwachting individueel wordt aangekocht. Dit roept vragen op over groepsdynamiek, bijvoorbeeld hoe om te gaan met nieuwe leden met andere opvattingen of met situaties waarin afspraken niet worden nageleefd. Daarnaast vergen het uitwerken van plannen en het navigeren door wet- en regelgeving veel tijd, wat de voortgang vertraagt.

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen koppeling aan een bestaand erf.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Het project heeft een hoge bebouwingsdichtheid, met 11 woningen op 1,5 hectare.
CLUSTERINGS-PATROON	Het clusteringspatroon is gegroepeerd, geprojecteerd op een gemeenschappelijk erf in een hexagonale (honingraat) structuur, met "round gardens". De woningen worden op 0,5 hectare van het perceel geplaatst, terwijl het overige deel wordt ingericht voor groen.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De bebouwingstypologie is solitair. De tuinen van de woningen zijn wel geschakeld.
NATUURTYPE(S)	Het perceel wordt ingericht met verschillende natuurtypes, zoals bos en mogelijk kruidenrijk grasland. Dit is nog in ontwikkeling. Tiny houses Niedorp ziet hier ook mogelijkheden voor samenwerking met andere organisaties, zoals mogelijk de vlinderstichting, IVN en de egelopvang.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het agrarisch landgebruik wordt omschreven als agroforestry, mede door de aanleg van een voedselbos. Daarnaast zijn er gemeenschappelijke moestuinen.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	De omvang van het project sluit aan bij de bestaande kavel, en de inpassing is afgestemd op de schaal en kavelindeling.
SCHAAL VAN PROJECT	Klein, in totaal beslaat het concept 1,5 hectare.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De tiny houses zullen permanent worden bewoond.
NUTSVOORZIENINGEN	Er is nog onduidelijkheid over de nutsvoorzieningen. Dit wordt verder uitgewerkt door de initiatiefnemers.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is middel. Er wordt geen actieve community gevormd, maar bewoners kunnen wel samen werken in de collectieve moestuin en gebruik maken van een gemeenschappelijke ruimte.
MOBILITEIT EN ONTSluitING	Er komt een collectieve parkeerplaats, mogelijk aangevuld met parkeerplaatsen voor deelmobiliteit.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is gemiddeld. Het gemeenschappelijk groen is overdag openbaar toegankelijk voor bezoekers om te wandelen. De woningen zijn minder goed toegankelijk en afgeschermd door heggen.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het initiatief is aaneengesloten met de bebouwde kom.

BEELD: BUURTSCHAP BUURTSCHAP DE BOOMERHOF

INTERVIEW MET COR

Het ontstaan van Buurtschap Boomerhof

Buurtschap Boomerhof is ontstaan vanuit een gedeelde wens: kleiner, groener en meer in verbondenheid wonen en leven. In 2017 werd er in de Gemeente Hollands Kroon een raadsbesluit aangenomen waarin werd vastgelegd dat de gemeente positief moet staan tegenover de ontwikkeling van Tiny house projecten. Cor en zijn partner Sylvia kwamen in contact met Jasper, voorzitter van de CPO, en maakten kennis met andere initiatiefnemers die ook op zoek waren naar een andere manier van wonen.

De groep deelt het gevoel dat de huidige manier van wonen in Nederland weinig ruimte laat voor eenvoud en verbondenheid. Daarom kiezen ze bewust voor kleinere woningen, minder bezit en meer betrokkenheid bij de natuur. Niet uit noodzaak, maar vanuit overtuiging dat het anders kan.

Status van het project

De plannen voor Buurtschap Boomerhof zijn momenteel in behandeling bij het college van burgemeester en wethouders van gemeente Hollands Kroon. In het laatste overleg voor het zomerreces zijn nog enkele aandachtspunten meegegeven, waar aan gewerkt wordt. De groep hoopt in de komende periode duidelijkheid te krijgen maar ondanks het langzame proces is de sfeer hoopvol. Buurtschap Boomerhof heeft inmiddels een vast contactpersoon vanuit de gemeente, die de weg binnen het gemeentelijk apparaat kent en de lijntjes kort kan houden. De groep hoopt dat dit het proces doet versnellen en het project intern onder de aandacht brengt en blijft. Zodra het college akkoord gaat, wil de groep snel aan de slag met buurtparticipatie, communicatie en verdere uitwerking.

Buurtschap Boomerhof zoekt actief verbinding met andere partijen in de omgeving. Er is contact met natuurorganisaties, ideeën voor educatieve activiteiten in de moestuin en samenwerking met lokale initiatieven. Ook willen de bewoners een voedselbos aanleggen en een klein bosgebied realiseren, afhankelijk van de uiteindelijke invullen van het terrein. De insteek is om wonen te combineren met natuur, ontmoeting en educatie.

Positief geluid vanuit de politiek

Een belangrijke kracht van het project is de actieve benadering van de politiek en lokale overheid. Door deelname aan raadscafés en persoonlijke gesprekken met raadsleden wisten de initiatiefnemers hun plannen zichtbaar en tastbaar te maken. Zo hebben zij een grote plattegrond laten maken van het toekomstige buurtschap, en bouwden Cor en Sylvia een maquette van hun Tiny house en de omliggende buitenruimte. Dit hielp om hun toekomstvisie visueel te maken en dit over te brengen op de raadsleden, die soms weinig idee hebben hoe een Tiny house project eruit kan komen te zien.

Daarnaast schakelde de groep externe hulp in voor het uittekenen en financieel doorrekenen van het plan. Dankzij deze professionele aanpak werd niet alleen de ruimtelijke, maar ook de economische meerwaarde van het project helder gemaakt aan de gemeente.

“WE MOETEN NIET DENKEN IN PROBLEMEN, MAAR MEER IN OPLOSSINGEN.”

Hobbels onderweg

De bureaucratische vertraging vormt voornamelijk de uitdaging voor de initiatiefnemers. Besluitvorming rondom het project werd meerdere keren uitgesteld, wat voor onzekerheid zorgt. Ook zijn er nog onduidelijkheid over de mogelijke koop of huur van het project. Volgens Cor is aankoop van de grond het meest wenselijk, vanwege de zekerheid op de lange termijn. Daarnaast zijn er inhoudelijke uitdagingen, zoals regelgeving rond permanente bewoning en technische eisen voor een Tiny house. Toch kijken de initiatiefnemers liever naar wat wél mogelijk is en blijven ze oplossingsgericht in gesprek met de gemeente.

➤ ADVIES AAN BELEIDSMAKERS:

Om projecten zoals Buurtschap Boomerhof beter te kunnen ondersteunen, is het van belang dat gemeenten werken met vaste aanspreekpunten die initiatiefnemers begeleiden en goed kunnen schakelen tussen afdelingen. Daarnaast is transparantie belangrijk: geef initiatiefnemers tijdig en duidelijk inzicht in de te verwachten procedures en tijdslijnen, dan kunnen ze gerichter plannen maken en blijven ze gemotiveerd. Tot slot is maatwerk in beleid onmisbaar – vernieuwende, kleinschalige woonvormen vragen om andere kaders dan traditionele woningbouwprojecten.

➤ MEER
INFO:

DE LOCATIE VAN HET PROEFVELD IS
CENTRAAL IN NEDERLAND EN ZAL
NAAR VERWACHTING EIND 2025
BEKEND WORDEN GEMAAKT.

18

HET PROEFVELD

INITIATIEFNEMERS SIMONE LAMERS EN
PETER ROBBEMOND
EMAIL INFO@HETPROEFVELD.NL
WEBSITE HETPROEFVELD.NL

Het Proefveld streeft naar een leven dat in balans is met de natuur, de omgeving en elkaar. De initiatiefnemers zien 'de mens' als onlosmakelijk deel van het geheel. Door bewust te wonen, oogsten, werken en leven, herstellen ze de verbinding met de natuur en brengen ze evenwicht terug in hun leven. "Op het Proefveld investeren we rechtstreeks in onze basisbehoeften, met respect voor de wereld om ons heen. Het Proefveld is een plek om te ervaren, te leren en te ontdekken wat een natuurinclusief leven betekent".

BEELD: HET PROEFVELD

Behaalde successen

De afgelopen jaren zijn er talloze gesprekken gevoerd tussen de initiatiefnemers. Al die gesprekken vormden de basis voor het formuleren van een gezamenlijke droom. Een droom moet worden gedeeld met anderen om hem tastbaar te maken, op een manier die enthousiasmeert en overtuigt. Ondertussen heeft het Proefveld daarom een groot netwerk opgebouwd van experts en ambassadeurs op allerlei gebieden. Van de medewerkers bij de gemeente,

tot ecologen, voedselbosbouwers, architecten, moestuinbeheerders, duurzaamheidsorganisaties en tiny house initiatieven en van economische experts, opleidingsinstituten en vooruitstrevende individuen tot natuurverbeteraars. De eerste schetsen staan op papier, de website is af, de financiële prognose is gevormd, de gesprekken rondom het ontwerp van een centraal gebouw lopen en de eerste nieuwsbrieven gaan de deur uit.

19

Belemmeringen

De grootste uitdagingen zijn het verkrijgen van de grond en het zorgen voor de financiering. In deze fase is er veel afhankelijkheid van andere partijen, vergunningen en van een beetje mazzel. Gelukkig zijn er verschillende opties en alternatieve routes waardoor er ruimte blijft om te kiezen, afhankelijk van hoe deze fase verloopt.

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen bestaand erf aanwezig.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Op het terrein van ongeveer 1,4 hectare wordt grofweg 25% van de ruimte gereserveerd voor wonen. Op deze 0,35 hectare is er plek voor ongeveer 10 woningen. Deze ruimte wordt voor 85% gebruikt voor ondersteuning van biodiversiteit en zal voorzien worden van beplanting.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen worden zo geplaatst dat zichtlijnen vanuit de woningen elkaar minimaal snijden. Op een plattegrond ziet het eruit als ‘willekeurig uitgestrooide’ huisjes.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen zijn solitair, ze staan op zichzelf.
NATUURTYPE(S)	Er worden verschillende soorten natuur aangebracht zoals (fruit)bomen, ruigte, hagen, ‘rietvijvers’ en een wilde bloemenweide zodat uiteindelijk het zelfsturende karakter van de natuur grotendeels de overhand krijgt. De aanleg wordt afgestemd op de lokale flora en op diersoorten die goed ondersteund kunnen worden op het terrein van het Proefveld.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het Proefveld gaat voor een vorm van argoforestry waarbij bomen, hagen, kruiden, struiken, groenten en bloemen zorgen voor voedsel. De oogst zal verkocht worden in oogstpakketten en op de Proefveld Oogstmarkt.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	De woningen zullen ingepast worden binnen bestaande en nieuw aangelegde landschapsstructuren. Bomenlanen, zwaluwwallen en een singel zullen mede bepalen welke plekken geschikt zijn om een woning te plaatsen.
SCHAAL VAN PROJECT	Het project beslaat ongeveer 1,4 hectare en kan worden geclassificeerd als ‘klein’.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	Het doel is en permanente vergunning te verkrijgen.
NUTSVORZIENINGEN	De woningen zullen off-grid worden geplaatst en zelfvoorzienend functioneren met behulp van zonnepanelen, helofytenfilters en watertanks. Er wordt nog nagedacht over een partieel gedeelde infrastructuur voor stroom. Het plan is dat het Proefveld de aansluiting op de helofytenfilter en de watertanks realiseert. Ook zijn er ideeën over gedeeld internet.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate waarin gemeenschappelijke voorzieningen gerealiseerd worden is gemiddeld. Er is een gedeelde schuur waar bewoners persoonlijke spullen kwijt kunnen. Daarnaast kunnen bewoners kunnen onderdeel zijn van de natuurlandbouwplannen en moestuin, maar wordt er geen actieve community gevormd met verplichte sociale momenten of vergaderingen. De visie hierbij, volgens het bekende spreekwoord ‘beter een goede buur dan een verre vriend’, is dat er hulp is wanneer nodig en sociaal contact wanneer daar behoefte aan is.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er wordt een collectieve parkeerplaats gerealiseerd met fietsenstalling en mogelijk een elektrische deelauto (die tevens als noodaccu kan dienen).
TOEGANKELIJKHEID	Zowel bezoekers van het evenementengebouw, de oogstmarkt en de winkel als aanwaaierende wandelaars en fietsers kunnen een deel van het terrein op van maandag tot zaterdag op reguliere werktijden. Het terrein zal zo ingedeeld worden dat het openbare gedeelte bij de entree ligt en het woongedeelte afgeschermd is aan de achterkant van het terrein. De toegankelijkheid is gemiddeld.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het terrein ligt aan de buitenrand van de bebouwde kom, aaneengesloten aan een woonwijk.

BEELD: HET PROEFVELD

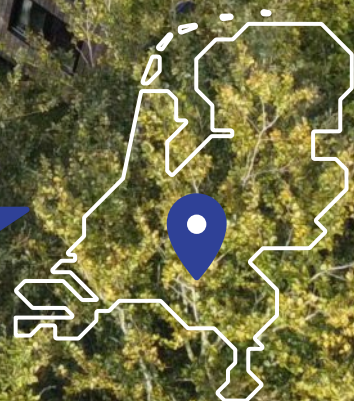
HET PROEFVELD IS EEN PLEK OM TE ERVAREN, TE LEREN EN TE ONTDEKKEN WAT EEN NATUURINCLUSIEF LEVEN BETEKENT.

➤ MEER
INFO:

KLEIN GROENRIJK IS EEN ECOLOGISCHE
COMMUNITY IN CROMVOIRT, NOORD-BRABANT.

BEELD: KLEIN GROENRIJK

KLEIN GROENRIJK

CONTACTPERSOON ANNOUSKA, CARLA,
ELKE, JESKE, FREEK, PASCALE EN WIM
EMAIL WELKOM@KLEINGROENRIJK.NL
WEBSITE KLEINGROENRIJK.NL

Klein Groenrijk is een plek waar kleiner, gemeenschappelijk en met hart voor de natuur wordt gewoond. Het project bestaat uit vijf duurzame, kleine woningen, elk met een stukje eigen tuin en een groot gemeenschappelijk terrein. Op dit terrein worden de principes van permacultuur toegepast, net als in het naastgelegen voedselbos. De komende tien jaar ontstaat hier, samen met iedereen die wil bijdragen, een heerlijke en prachtige plek om te genieten en te ontmoeten. Klein Groenrijk staat voor kwalitatief degelijke, duurzame en compacte woningen. Het is een plek waar mensen gelijkwaardig en in harmonie met elkaar én de natuur samenleven. Deze bewuste en duurzame manier van leven legt de nadruk op delen, verbondenheid en harmonie.

Behaalde successen

Alle bewoners wonen inmiddels op het terrein van Klein Groenrijk, dat gehuurd wordt van de gemeente. Het terrein waar het voedselbos wordt gerealiseerd is van een andere eigenaar, die ook enthousiast is. De bewoners ervaren dat het project breed gewaardeerd wordt, waardoor het draagvlak in de omgeving ook groeit. Steeds meer mensen vinden het initiatief sympathiek en laten zich inspireren door de visie op duurzaam samenleven.

Belemmeringen

Het project kreeg in de beginfase niet direct enthousiasme van buurtbewoners, mede doordat Klein Groenrijk bij de eerste plannen de waarde van het terrein voor het dorp onderschatte. Nadat de plannen daarop waren aangepast, bleef nog enige tijd verouderde informatie rondcirculeren. Daarnaast zijn de plannen tijdens de ontwikkeling van het project veranderd. Het oorspronkelijke plan om de woningen volledig off-grid te realiseren bleek niet langer haalbaar en wenselijk, doordat de gemeente geen toestemming gaf en het aansluiten op nutsvoorzieningen in deze situatie toch duurzamer bleek te zijn. Ook het idee om 12 huisjes te realiseren moest worden teruggebracht naar 5 woningen.

OP HET TERREIN WORDEN DE PRINCIPES VAN PERMACULTUUR TOEGEPAST, NET ALS IN HET NAASTGELEGEN VOEDSELBOS.

Wonen in een community

De bewoners zijn er voor elkaar, voor de gezelligheid en voor een helpende hand als dat even nodig blijkt. Elkaar vrij laten is belangrijk. Dat vraagt er tegelijkertijd om – en dat kan soms een uitdaging zijn – dat je behoeften, zorgen of eventuele spanning uitspreekt. Het vraagt om commitment van alle bewoners om open te communiceren en zaken bespreekbaar te maken, zodat de verbinding binnen de gemeenschap behouden blijft.

Inrichtingsvariabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen bestaand erf aanwezig.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	De dichtheid is hoog. Er staan 5 woningen op 2.500 m² (0,25 hectare).
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen zijn in een cirkelopstelling geplaatst. In het midden staat een houten bijgebouw.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen zijn solitair.
NATUURTYPE(S)	Op 0,5 hectare wordt een voedselbos gecreëerd waarin 2.500 pioniersbomen van 15 verschillende soorten zijn aangeplant. Daarnaast wordt tussen de huizen ook veel eetbaar groen aangelegd. Het voornaamste natuurtipe is bebost.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het landgebruik kan als agroforestry worden omschreven door de aanleg van het voedselbos.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	Het project is gerealiseerd met veel aandacht voor natuurlijke materialen, zodat het harmonieus in het landschap past. Daarnaast wordt er bij de aanplant van het voedselbos rekening gehouden met zichtlijnen naar de oude Vlaamse schuur, zodat deze mooi zichtbaar blijft voor de omgeving.
SCHAAL VAN PROJECT	Het project beslaat 0,75 hectare en wordt daarmee geclassificeerd als klein.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De woningen zijn tijdelijk (geborgd) voor een periode van 10 jaar. De afspraak is om de huizen na 10 jaar weer te verwijderen.
NUTSVOORZIENINGEN	De woningen zijn on-grid. Ze delen één hoofdaansluiting voor de elektriciteit, waaraan ook de gezamenlijke zonnepanelen zijn gekoppeld.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De bewoners van Klein Groenrijk vormen een actieve community die samen het terrein onderhouden en in het voedselbos werken. In de gezamenlijke ruimte worden veel spullen gedeeld, zoals de wasmachine en vriezer. De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is hoog.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Het terrein heeft een laad- en losplek maar is verder autovrij. Er wordt geparkeerd op straat, waar extra openbare parkeerplaatsen zijn gerealiseerd welke ook tegemoet kwamen aan een reeds bestaande behoefte in het dorp.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is gemiddeld. Het voedselbos is openbaar toegankelijk, terwijl de tuinen tussen de woningen privé zijn.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het projectgebied is aaneengesloten aan de bebouwde kom.

DE KOMENDE TIEN JAAR
ONTSTAAT HIER, SAMEN MET
IEDEREEN DIE WIL BIJDRAGEN, EEN
HEERLIJKE EN PRACHTIGE PLEK OM
TE GENIETEN EN TE ONTMOETEN.

➤ MEER
INFO:

STICHTING LANDDRIFT HEEFT EEN CONCEPT VOOR GECOMBINEERD LANDGEBRUIK ONTWIKKELD DAT SCHAALBAAR IS EN OP MEERDERE LOCATIES TOEPASBAAR. MOMENTEEL WERKT STICHTING LANDDRIFT AAN DE REALISATIE VAN EEN PRAKTIJKVOORBEELD VAN MINIMAAL 10 HECTARE, DAT IN 2025 VAN START MOET GAAN.

26

LANDDRIFT

CONTACTPERSONEN SONJA VAN UDEN, RUBEN LODEIZEN,
BART SIMONS EN SANDER ROMBOUT
EMAIL INFO@LANDDRIFT.NL
WEBSITE LANDDRIFT.NL

Landdrift is een plek waar nieuwe natuur, kleinschalige voedselproductie en gemeenschappelijk wonen samenkomen in een vernieuwend en veelzijdig concept voor meervoudig landgebruik. Het richt zich op drie kernprincipes: het herstel van de bodemgezondheid, het versterken van natuurlijke ecosystemen en het bevorderen van welzijn en verbondenheid met de natuur.

BEELD: LANDDRIFT

Een gezonde bodem vormt de basis voor een veerkrachtig ecosysteem waarin plant, dier en mens kunnen floreren. Door natuurlijke processen te herstellen, ontstaat ruimte voor biodiversiteit, klimaatadaptatie en een rijker, dynamisch landschap. Tegelijkertijd is er plek voor kleinschalige voedselproductie in de vorm van regeneratieve landbouw, die de bodem voedt en opbouwt. Het samen wonen, werken en leven in verbondenheid met het land en de seizoenen creëert een leefomgeving die bijdraagt aan gezondheid, zingeving en gemeenschapsvorming. Een uniek en essentieel onderdeel van de Landdrift-visie is het principe van tijdelijk wonen. De bewoners vestigen zich voor een

periode van tien jaar op een locatie. In die tijd bouwen zij aan de plek, herstellen het landschap, versterken de gemeenschap en dragen bij aan een lokale, regeneratieve economie. Na deze periode trekken zij bewust verder naar een volgende locatie, om ook daar nieuwe waarde toe te voegen. Zo ontstaat een circulair systeem waarin kennis, ervaring en sociale cohesie zich verspreiden door het land. Deze beweging maakt Landdrift niet alleen schaalbaar, maar ook veerkrachtig: iedere nieuwe plek bouwt voort op de lessen van de vorige locatie, terwijl de achtergelaten gebieden blijvend profiteren van de opgebouwde ecologische en sociale meerwaarde.

Behaalde successen

In 2023 heeft de gemeente Laarbeek de ontwikkeling van een Landdrift-locatie binnen haar grenzen goedgekeurd. Met deze goedkeuring op zak zijn de gesprekken met de provincie Noord-Brabant gestart. In datzelfde jaar is ook Stichting Landdrift opgericht – een mijlpaal waarmee Landdrift is uitgegroeid van een lokaal burgerinitiatief tot een organisatie met een toegewijd team. Deze oprichting markeert niet alleen een belangrijke stap in de professionalisering van zowel het concept als de organisatie, maar

vormt ook een cruciale ontwikkeling om bredere betrokkenheid van overheden, investeerders en andere belanghebbenden te realiseren. Daarnaast is het Stichting Landdrift gelukt om een eerste investering voor de aankoop van grond aan te trekken – een mijlpaal die aantoont dat er draagvlak is voor nieuwe vormen van landgebruik, waarin natuur, landbouw en tijdelijk wonen in harmonie samenkomen. Dankzij deze investering is de realisatie van de eerste Landdrift-locatie weer een stap dichterbij gekomen.

27

Belemmeringen

Stichting Landdrift merkt dat overheden meervoudig ruimtegebruik vaak als complex en uitdagend ervaren. Dit bemoeilijkt het verkrijgen van medewerking van zowel gemeenten als provincies, wat de start van de eerste Landdrift-locatie vertraagt. Daarnaast ontbreekt het vernieuwende initiatieven zoals Landdrift aan een

belangenvertegenwoordiging, waardoor hun positie verder wordt verzwakt. Als nieuwe speler met een vernieuwend idee op de grondmarkt wordt Landdrift bovendien regelmatig gezien als een potentiële concurrent van bestaande grondeigenaren en -gebruikers, wat de gesprekken in het buitengebied extra uitdagend maakt.

Inrichtingsvariabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Bij voorkeur wordt het Landdrift-concept gerealiseerd op landbouwgrond zonder directe verbinding met een bestaand erf.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	De bebouwingsdichtheid binnen het Landdrift-concept is laag. Landdrift streeft naar ongeveer 15 kleine woningen op een perceelgrootte van 10 hectare.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen worden gegroepeerd in een woongebied op het perceel. Het clusterpatroon wordt afgestemd op de bestaande structuur en kenmerken van het perceel.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen worden solitair geplaatst.
NATUURTYPE(S)	Het type natuur wordt bepaald door het aanwezige natuurlijke systeem en de omliggende natuur. De nieuw te creëren natuur is gebaseerd op de principes van verwildering.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het landgebruik is kleinschalig en extensief, gebaseerd op de principes van regeneratieve landbouw.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	De manier waarop het project in het landschap wordt ingepast, wordt afgestemd op de aanwezige natuurlijke systeem en de omliggende natuur.
SCHAAL VAN PROJECT	De percelen waar een Landdrift-project zal plaatsvinden hebben een middelgrote schaal. Het Landdrift-concept heeft echter een groot potentieel vanwege de toepasbaarheid op meerdere locaties.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De kleine woningen worden tijdelijk bewoond voor een maximale periode van 10 jaar. Deze tijdelijkheid is een integraal onderdeel van de visie van Landdrift en is juridisch geborgd.
NUTSVORZIENINGEN	De kleine woningen worden ontworpen als zelfstandige, off-grid woningen. Voor sommige voorzieningen, zoals drinkwater en elektriciteit, kan het wenselijk zijn om een gedeeld systeem te realiseren.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	Binnen het woongebied is een collectieve ruimte voorzien voor gezamenlijke faciliteiten, zoals een werkplaats, eventruimte en opslag van gereedschappen. De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is gemiddeld.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Parkeren op Landdrift is collectief georganiseerd, goed bereikbaar en uit het zicht van de kleine woningen.
TOEGANKELIJKHEID	Omdat op een Landdrift-perceel veel ruimte is voor biodiversiteit, is niet alle natuur toegankelijk. De mate van toegankelijkheid is gemiddeld.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Landdrift zoekt actief naar percelen in de nabijheid van bestaande gemeenschappen en kleine kernen, zodat het concept kan bijdragen aan de leefbaarheid van het gebied.

GEZONDE BODEMS EN RUIMTE VOOR BIODIVERSITEIT VORMEN DE BASIS VOOR DUURZAME VOEDSELPRODUCTIE EN GRONDSTOFFEN.

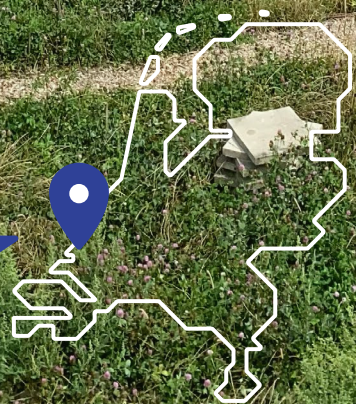

> MEER
INFO:

30

KLEIN VOORNE LIGT IN OOSTVOORNE, ZUID-HOLLAND. DE GEMEENTE HAD EEN TENDER UITGESCHREVEN VOOR EEN TINY HOUSE-COMMUNITY OP EEN GESCHIKTE LOCATIE. IN SAMENWERKING MET EEN AGRARIËR DIENDEN DE INITIATIEFNEMERS HET PLAN IN EN REALISEREN NU KLEIN VOORNE.

BEELD: KLEIN VOORNE

KLEIN VOORNE

CONTACTPERSOON IRIS VEENTJES
EMAIL [KLEINVOORNE@GMAIL.COM](mailto:kleinvoorne@gmail.com)
WEBSITE [INSTAGRAM.COM/KLEINVOORNE](https://www.instagram.com/kleinvoorne)

Coöperatie Klein Voorne richt zich op duurzaam, natuurinclusief wonen. Het doel is een divers, zelfvoorzienend landschap te creëren, met een voedselrijk ecosysteem en vijf off-grid tiny houses, gebaseerd op permacultuurprincipes. Het project streeft naar een duurzame inrichting die de bodem verbetert en biodiversiteit bevordert, met meerjarige planten om een robuuster systeem te ontwikkelen. De bewoners fungeren als tijdelijke beheerders, met een minimale ecologische voetafdruk, en dragen bij aan het beheer van inheemse bomen en planten, die leefgebieden creëren voor iconsoorten.

Behaalde successen

In augustus 2024 zijn de eerste bewoners op het perceel van Klein Voorne komen wonen, waar inmiddels volop gewerkt wordt aan het ontwerp van het voedselbos. Het project kent een succesvolle samenwerking tussen de agrariër, gemeente en de initiatiefnemers. De gemeente heeft een tender uitgeschreven waarop initiatieven konden inschrijven, waarbij Klein Voorne als winnaar uit de bus kwam. Hierdoor heeft het initiatief geen weerstand ondervonden bij de gemeente. Bovendien is het proces aanzienlijk versneld en vereenvoudigd dankzij de aanwezige kennis binnen de gemeente over duurzame technieken, zoals helofytenfilters en offgrid-gebouwen.

Belemmeringen

Een belemmering voor het project is het bezwaar dat door de burens is ingediend. Dit bezwaar richt zich niet op de inhoud van het plan zelf, maar op de procedure die de gemeente heeft gevolgd. Deze situatie creëert onzekerheid en brengt het risico met zich mee dat er juridische stappen zullen volgen, wat de voortgang van het project kan vertragen.

31

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen koppeling aan een bestaand erf.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Er zijn 5 tiny houses geplaatst op een perceel van 1,2 hectare. De bebouwingsdichtheid van het project is gemiddeld.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen zijn gegroepeerd op 0,1 hectare van het perceel.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De bebouwingstypologie is solitair.
NATUURTYPE(S)	Er komen verschillende natuurtypes terug op het terrein van Klein Voorne. Op het terrein wordt een gedeelte ingericht met kruidenrijk grasland voor het vleesvee van agrariër van wie de grond is. Daarnaast wordt er een moerasgebied van ongeveer 40 m² gecreëerd en worden er bomen en struiken geplant.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het voornaamste agrarisch landgebruik is agroforestry. Er wordt een voedselbos volgens de permacultuur principes aangelegd van ongeveer een halve hectare. Het voedsel bos dient als leefgebied voor diverse iconsoorten. Er zal ook een biologische moestuin worden aangelegd waar bewoners uit kunnen eten.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	Het project wordt ingepast op een voormalig akkerbouwveld. Voor de indeling worden de grenzen van de kavel aangehouden en spreken we van een schaal- en kavelindeling.
SCHAAL VAN PROJECT	Het perceel is 1,2 hectare en de schaal van het project wordt gedefinieerd al klein.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	Het perceel wordt door de agrariër verhuurd voor 10 jaar. Gedurende deze periode wordt het voedselbos aangelegd en verzorgd, omdat het de eerste 10 jaar de meeste aandacht nodig. Door de aanwezigheid van bewoners kan het bos worden onderhouden zodat het groot genoeg wordt om opbrengsten te genereren. Na deze periode kan de agrariër het bos overnemen en vertrekken de bewoners weer. De tijdelijkheid is dus geborgd.
NUTSVOORZIENINGEN	De woningen zijn volledig off-grid met individuele nutsvoorzieningen. Elektriciteit wordt opgewekt met zonnepanelen, terwijl regenwater opgevangen wordt via het dak. Het afvalwater wordt gezuiverd met helofytenfilters en vervolgens afgevoerd naar het bestaande drainagesysteem, dat oorspronkelijk is aangelegd voor de afwatering van het voormalige akkerbouwperceel.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	Er zal een gemeenschappelijke ruimte worden gecreëerd waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en een schuur waar gereedschap wordt gedeeld. Bewoners kunnen ook samen werken in de gemeenschappelijke moestuin. Er wordt gestuurd op het vormen van een community onderling en hoe de buurtbewoners kunnen worden betrokken. De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is hoog.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Aan de rand van het perceel is een collectieve parkeerplaats.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is laag. Het perceel is niet toegankelijk voor bezoekers, behalve op de jaarlijkse open dag. Wanneer de oogst het toe laat zal deze wel gedeeld worden met de omgeving en zijn buurtbewoners welkom tijdens plukdagen.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het initiatief ligt op ongeveer 600 meter afstand van de bebouwde kom.

DE BEWONERS FUNGEREN ALS TIJDELIJKE BEHEERDERS, MET EEN MINIMALE ECOLOGISCHE VOETAFDruk, EN DRAGEN BIJ AAN HET BEHEER VAN INHEEMSE BOMEN EN PLANTEN, DIE LEEFGEBIEDEN CREËREN VOOR ICONSOORTEN.

INTERVIEW MET IRIS

Het ontstaan van Klein Voorne

Klein Voorne is ontstaan naar aanleiding van een oproep vanuit de gemeente Oostvoorne. Binnen de gemeente was veel vraag naar tiny house projecten, maar veel initiatieven liepen stuk op het vinden van een locatie. Daarom besloot Gemeente Oostvoorne in 2023 een tender uit te schrijven waar zowel collectieve initiatieven als particulieren zich konden aanmelden, binnen vooraf gestelde kaders. Hierdoor kon de gemeente de richtlijnen vooraf helder formuleren en was voor deelnemers duidelijk aan welke voorwaarden zij moesten voldoen. Klein Voorne diende een voorstel in met een lokale agrariër en wonnen de tender.

Eind oktober 2023 sloot Iris zich aan bij het initiatief, op een moment dat de oorspronkelijke groep inmiddels uit elkaar was gevallen. De deadline voor het indienen van de omgevingsvergunning stond op 31 december. Samen met de initiatiefnemer is er binnen enkele weken een nieuwe groep bewoners samengesteld, waarbij gebruikt is gemaakt van platformen als Tiny Findy (via Marjolein in het klein). Voorwaarde was dat de nieuwe bewoners snel konden schakelen: de omgevingsvergunningen moesten vóór 31 december worden ingediend én bewoners moesten binnen een half jaar het perceel betrekken met hun kleine woning.

**“HET HEEFT MIJN
LEVEN DOEN
VERTRAGEN, OP
EEN MOOIE MANIER.”**

Samenwerking met de agrariër

Een belangrijke schakel in het project is de samenwerking met de agrariër op wiens perceel het project gerealiseerd is. Zijn kringloopboerderij gebuikte het perceel om voer te verbouwen voor het vleesvee. Door veranderende omstandigheden werd het perceel te klein om met nieuwe machines te bewerken of om de gehele kudde te laten grazen. Samen met de initiatiefnemers werd er een plan ontwikkeld waarin meerdere functies gecombineerd worden: een deel van het terrein is bestemd voor moederkoeien met hun kalfjes, het andere deel wordt ingericht als woonplek met tiny houses en voedselbos. Op deze manier behoudt het perceel de agrarische functie, wat voor zowel de agrariër als de gemeente interessant is.

De samenwerking tussen de agrariër en de bewoners bevalt goed. De bewoners leggen voedselhagen aan voor de koeien en maken gebruik van zijn kennis over het landschap, bij bijvoorbeeld de aanleg van paden. Andersom leert agrariër van hun duurzame en ecologische benadering en onderzoekt hoe de interactie tussen mens en dier het gedrag van zijn vee beïnvloedt. Op deze manier versterken ze elkaar.

Geleerde lessen

Het traject dat Klein Voorne doorlopen heeft is ontzettend snel gegaan. Iris bouwde zelf haar huisje, regelde vergunningen en ontdekte dat het echte werk pas begint wanneer je daadwerkelijk op het terrein gaat wonen. Stroom aansluiten, paden aanleggen, schuren bouwen, water opslaan: het lijkt idyllisch, maar het is keihard werken. Zeker als je off-grid leeft. Maar het leverde ook veel op. De verbinding met de natuur, het leven met de seizoenen en het vinden van de rust. Ze leert iedere dag over eetbare planten, het gebruik van energie en water.

Iris wilt toekomstige bewoners aanraden om goed na te denken waar ze aan beginnen. Idealiseer het niet, het kan intensief zijn, en wacht niet op het perfecte plaatje. Als er een locatie beschikbaar is en het lijkt enigszins op je droom: ga er gewoon voor!

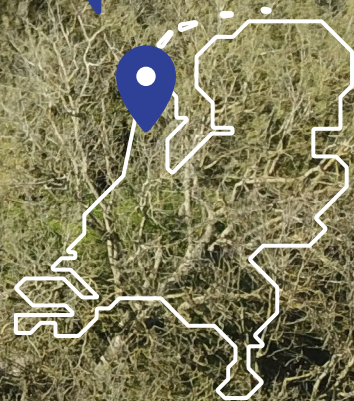
➤ **ADVIES AAN BELEIDSMAKERS:**

Voor beleidsmakers heeft Iris een duidelijke boodschap: “Bezoek eens een tiny house community. Praat niet alleen met ambtenaren, maar luister ook naar bewoners. Wij zijn gewone mensen met banen, gezinnen en plannen, die duurzaamheid voorop hebben staan.” Daarnaast is ze positief over de tender-constructie die Oostvoorne gebruikte. Het bood transparantie met duidelijke kaders, maar ook ruimte voor eigen invulling. Ze ziet wel uitdagingen bij de nieuwe omgevingswet, die geen verschil maakt tussen vaste, stenen huizen en tiny houses. Dit maakt het ingewikkelder en duurder voor kleinschalige projecten.

➤ **MEER
INFO:**

GELEGEN IN
NATUURGEBIED
GEESTMERAMBACHT
IN KOEDIJK IS ER EEN
WOONCOMMUNITY
OPGERICHT DIE ZICH
INZET VOOR DUURZAAM
WONEN EN LEVEN.

LIBERTERRA

CONTACTPERSOON MIEKE ELZENGA
EMAIL INFO@GEESTMERAMBACHT.LIBERTERRA.EU
WEBSITE GEESTMERAMBACHT.LIBERTERRA.EU

LiberTerra zet gebiedsontwikkeling in om maatschappelijke uitdagingen als woningnood en verduurzaming te koppelen. Bewoners kunnen in de gemeenschap de eigen ecologische woonambities realiseren, maar zich tegelijkertijd inzetten voor regionale uitdagingen op het gebied van duurzaamheid en leefbaarheid.

BEELD: LIBERTERRA

Behaalde successen

Het project heeft verschillende successen behaald, waarbij het groene karakter naadloos aansluit bij de omliggende natuur. Het perceel heeft een ingrijpende transformatie ondergaan: de oude stallen van de veehouderij zijn verwijderd en vervangen door groen, wat heeft bijgedragen aan het verbeteren van de biodiversiteit. Door de introductie van inheemse plantensoorten is er veel variatie ontstaan, wat ook heeft geleid tot de komst van verschillende insecten en andere dieren. Het project

combineert natuur met technologie, bijvoorbeeld door de installatie van een smarthub, wat de duurzaamheid versterkt. De smarthub is gemaakt van een oude autobatterij, waar software voor is ontwikkeld door bewoners van het initiatief en is gekoppeld aan de zonnepanelen, elektrische auto's en boilers waardoor overtollige energie kan worden opgeslagen op zonnige dagen. Dit zorgt voor efficiënter energiegebruik en vermindert de belasting op het elektriciteitsnet.

Belemmeringen

Het leven in een gemeenschap kent naast veel positieve aspecten ook uitdagingen, die soms onderschat worden. Het vraagt om flexibiliteit, duidelijke communicatie en compromissen om deze uitdagingen te overwinnen en een balans te vinden tussen persoonlijke vrijheid en gezamenlijke afspraken.

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	De oorspronkelijke boerderij is afgebroken en vervangen door de woningen. Er is dus een erf aanwezig dat gekoppeld is met het project.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Het totale projectgebied is 7 hectare, waarvan 6 hectare is ingericht als openbaar en educatief voedselbos. Direct daarnaast ligt LiberTerra op ongeveer een hectare met 10 verplaatsbare woningen, waardoor de bebouwingsdichtheid als laag kan worden geclassificeerd. Deze woningen liggen tussen de gemeenschappelijke tuin, moestuin en aan de rand van het natuurgebied Geestmerambacht.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen staan in een cirkelopstelling.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen zijn solitair geplaatst en verplaatsbaar. De basis van de woningen is houtskeletbouw waarbij zoveel mogelijk gebruikt gemaakt is van biobased materialen.
NATUURTYPE(S)	Het perceel is aangesloten op het naastgelegen voedselbos en recreatiegebied Geestmerambacht. Het voedselbos wordt ook gebruikt voor educatie en recreatie. Op het perceel waar de woningen staan is alles volgens permacultuurprincipes ingericht en zo veel mogelijk eetbaar landschap aangebracht voor mens en dier.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Door de aanwezigheid van het voedselbos kan het agrarisch landgebruik worden beschreven als agroforestry. Hoewel het voedselbos ook voor andere doeleinden wordt ingezet, zoals educatie en recreatie, blijft het een vorm van duurzaam landgebruik. Er is ook een moestuin op het perceel, waar de bewoners uit kunnen eten.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	LiberTerra volgt de schaal- en kavelindeling van de kavel, door de tiny houses te plaatsen op een voormalig boerenerf.
SCHAAL VAN PROJECT	De schaal van het project is met 7 hectare te classificeren als middelgroot.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	Het project had aanvankelijk een looptijd van 5 jaar, die is verlengd tot 10 jaar. Omdat de intentie permanente bewoning is, wordt het als tijdelijk (functioneel) geclassificeerd.
NUTSVOORZIENINGEN	De woningen zijn gedeeltelijk off-grid.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is hoog. De bewoners vormen samen een actieve community, waarin iedereen iets bijdraagt aan de gemeenschap. Er is een collectieve moestuin, voedselbos en pluktuin. Daarnaast is er een gezamenlijk gebouw dat ook beschikbaar wordt gesteld voor vergaderingen en bijeenkomsten op basis van het “pay as you like”-principe. Op deze manier kunnen (vrijwillige) organisaties gebruikmaken van de faciliteiten, waardoor LiberTerra een positieve bijdrage levert aan de bredere (lokale) samenleving.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er kan gebruikt worden gemaakt van de parkeerplaats van het recreatieschap.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is gemiddeld. Het gedeelte van het terrein waar de woningen staan is toegankelijk op specifieke open dagen, die regelmatig worden georganiseerd. Het voedselbos is altijd voor iedereen toegankelijk.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	De bebouwde kom is nabij.

HET PROJECT COMBINEERT
NATUUR MET TECHNOLOGIE,
BIJVOORBEELD DOOR DE
INSTALLATIE VAN EEN SMARTHUB,
WAT DE DUURZAAMHEID VERSTERKT.

INTERVIEW MET MIEKE

Het ontstaan van LiberTerra

Mieke Elzenga, sociaal ondernemer en conceptontwikkelaar, werkte jarenlang met jongeren aan de randen van de samenleving. In 2016 begeleidde ze alleenstaande jonge vluchtelingen, die op hun 18e de jeugdzorg uitvielen. In die periode groeide bij haar de overtuiging dat deze jongeren niet alleen een dak boven hun hoofd nodig hebben, maar vooral een veilige plek om zichzelf te ontwikkelen. Op hetzelfde moment schreef de provincie Overijssel een prijsvraag uit voor het herbestemmen van een vrijkomende boerderij in een Natura2000-gebied. Mieke diende een plan in waarin wonen, leren en werken samenkwamen, met aandacht voor natuur, duurzaamheid en integratie. Het idee bleek te breed voor overheden, omdat het niet in één beleidsdomein paste. Toch bleek juist die integraliteit de kracht van LiberTerra.

Uiteindelijk kwam Mieke in contact met het recreatieschap Geestmerambacht in Noord-Holland. Op het erf van een vervuilde boerderij kon ze alsnog aan de slag. De grond werd gesaneerd, de boerderij gesloopt, en het erf herontwikkeld tot een ecocommunity met tiny houses, een voedselbos en ruimte voor gezamenlijke activiteiten.

De kracht en uitdaging van functiecombinatie

LiberTerra is gebaseerd op functiestapeling: wonen, natuur, educatie, gezondheid en ondernemerschap komen samen. Mieke noemt dat dit een uitdaging kan zijn. Voor een project dat alleen over zorg of energie gaat, is een loket. Voor een integraal initiatief als dit vaak niet. Ze ziet hier ook problemen ontstaan. Een initiatiefnemer ziet kansen, een overheid ziet bestemmingen, kabels, beleidsregels. Volgens Mieke is een van de grootste hobbels dat overheden en ondernemers elkaars taal niet spreken.

Inmiddels werkt LiberTerra nauw samen met gemeente, provincie en het recreatieschap. Eén van de bewoners is klimaatburgemeester, wat zorgt voor korte lijnen. De locatie wordt regelmatig gebruikt voor vergaderingen, boomplantdagen en inspiratiesessies. LiberTerra is daarmee een praktijkplek voor kennisdeling.

“BEPERK JE TOT 3 DOELEN, DIE KAN JE LATER EVENTUEEL UITWERKEN IN SUBDOELEN”

Succesfactoren

Het succes van LiberTerra zit in meerdere elementen tegelijk: aansluiting op lokale beleidsdoelen, een duidelijke visie, een solide juridische en financiële en verbinding met de omgeving. Daarnaast denkt Mieke dat houding ook een grote rol speelt. LiberTerra zocht niet alleen naar ruimte, maar biedt ook waarde terug. Via het platform LiberTerra ondersteunt Mieke inmiddels ook andere initiatieven. Veel mensen hebben een droom, maar weten niet hoe ze aansluiting kunnen vinden bij gemeentelijk beleid. LiberTerra helpt bij het bouwen van bruggen. Ze adviseert initiatieven om de lijst met doelen te beperken, met maximaal drie hoofddoelen. Dat voorkomt eindeloos schuiven tussen afdelingen.

Blik op de toekomst

Op de huidige locatie wil LiberTerra verder bouwen aan continuïteit, met plannen voor een klein cultureel centrum, ecolodges en een educatieplek. Tegelijk wordt gekeken naar opschaling op andere locaties waarbij het cultureel erfgoed blijft bestaan. De locatie in Geestmerambacht geldt niet als blauwdruk, maar als inspiratiebron en voor plekken waar biodiversiteit, klimaatadaptatie en sociaal wonen hand in hand gaan. Mieke droomt nog steeds van een plek waar het volledige LiberTerra-concept tot leven kan komen, met behoud van een oude boerderij als hart van het erf.

➤ ADVIES AAN BELEIDSMAKERS:

Mieke zou beleidsmakers uit willen nodigen om meer te kijken naar wat er mogelijk is, ook als iets niet binnen de standaard kaders past. Het helpt als er duidelijk is welke maatschappelijke doelen centraal staat, waar de initiatiefnemers aan bij kunnen dragen.

Een project als LiberTerra met tien woningen kost de gemeente ongeveer evenveel ambtelijke inzet als een woonwijk met 1200 woningen. Het is begrijpelijk dat dit lastig te organiseren is. Tegelijk hoeft niet ieder project grootschalig te zijn. Geef binnen grotere gebiedsontwikkelingen ruimte voor kleine ecologische initiatieven, die kunnen fungeren als een buurthuis of als inspiratieplek.

Ten slotte: samenwerking is cruciaal. Mieke zou beleidsmakers én initiatiefnemers willen oproepen om niet tegenover elkaar, maar naast elkaar te gaan staan. Overheid en initiatiefnemers delen vaak dezelfde doelen, maar hebben verschillende rollen. Door vanuit vertrouwen te werken, ontstaan oplossingen die geen van beide partijen vooraf had kunnen bedenken.

TINY ALTEKLEIN BEVINDT ZICH OP BIOLOGISCH EN REGENERATIEF LANDBOUWBEDRIJF BI-JOVIRA, GELEGEN AAN DE ALTEKLEINSEDIJK IN OOLTGENSPAAT.

➤ MEER
INFO:

42

TINY ALTEKLEIN

CONTACTPERSOON CORNELIS EN CAROLIEN MOSSELMAN
EMAIL INFO@TINYALTEKLEIN.NL
WEBSITE TINYALTEKLEIN.NL

Tiny Alteklein is een initiatief van Cornelis en Carolien Mosselman, van BI-JOVIRA. In de gemeenschap van Tiny Alteklein wordt een diepe verbondenheid gekoesterd met kernwaarden, geïnspireerd door de christelijke geloofsovertuigingen en de wens om in harmonie met de omgeving te leven. De gemeenschap is gebouwd op drie fundamenten: Verbinders, Rentmeesters, en Bouwers, die samen de visie en identiteit vormen. Als Verbinder wordt er gestreefd naar verbinding met Jezus. Als Rentmeester wordt de ecologische voetafdruk geminimaliseerd door een eenvoudige en duurzame levensstijl. Als Bouwer wordt actief bijgedragen aan de ontwikkeling van een regeneratief biologisch akkerbouwbedrijf.

Behaalde successen

De eerste bewoners hebben hun intrek op het perceel genomen en wonen in hun kleine woningen. Met een volledige oplevering gepland in 2025 zullen alle toekomstige bewoners zich dan op het perceel vestigen en deel uitmaken van de community. De gemeente heeft zich welwillend opgesteld, wat heeft bijgedragen aan een soepele voortgang van het project.

Belemmeringen

Het idee voor het project is 5 jaar geleden ontstaan. Na een periode van overweging heeft de gemeente in 2022 besloten om ruimte te bieden aan dit innovatieve project. De grootste uitdaging voor dit project was het navigeren in de wereld van vergunningen.

BEELD: TINY ALTEKLEIN

43

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is een erf aanwezig, maar er is geen koppeling. Het is echter mogelijk dat deze in de toekomst tot stand komt. Initiatiefnemers Cornelis en Carolien wonen zelf op het erf en zijn nauw betrokken bij de community.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Op het terrein van 3,5 hectare worden 10 woningen gerealiseerd. Deze woningen zijn verspreid over een oppervlakte van 1,2 hectare en zorgen voor een lage bebouwingsdichtheid.
CLUSTERINGS-PATROON	De kleine woningen zijn aan beide zijden van een weg geplaatst, waardoor het clusteringspatroon kan worden omschreven als lineair. De woningen staan echter niet strak in lijn, waardoor er een speels en gevarieerd beeld ontstaat.
BEBOUWINGS-TYOLOGIE	De woningen worden solitair geplaatst.
NATUURTYPE(S)	De kleine woningen liggen direct naast een voedselbos van 2,3 hectare, omringd door groenafscheidings die zowel privacy bieden als zorgen voor een natuurlijke integratie in het landschap. Het gebied combineert verschillende natuurtypes, met een afwisseling van bos en grasland.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het landgebruik kan door het voedselbos als agroforestry worden omschreven. Daarnaast vindt er ook akkerbouw plaats op het bijbehorende akkerbouwbedrijf.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	De kleine woningen bevinden zich op een perceel naast het erf en volgt daarmee de schaal- of kavelindeling.
SCHAAL VAN PROJECT	Het project is in totaal 3,5 hectare en daarmee kleinschalig.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	Het project biedt tijdelijke bewoning voor een periode van 10 jaar, waarin de pilot functioneel is. Gedurende de pilotperiode van 10 jaar zal gezamenlijk geëvalueerd worden hoe het project vordert, met de hoop op een permanente integratie door herziening van het bestemmingsplan.
NUTSVOORZIENINGEN	De kleine woningen zijn ontworpen als off-grid woningen, maar beschikken over een backupaansluiting op het stroom- en waternetwerk voor noodgevallen. De bewoners maken gebruik van composttoiletten. Het grijze en gele water wordt afgevoerd naar het riool via een centrale put.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	Het project heeft een sterke focus op communityvorming en daarmee een hoge mate van gemeenschappelijke voorzieningen. Er wordt een ontvangstruimte op het perceel gebouwd die bewoners kunnen gebruiken om samen te komen en voor educatie. Het project is een schakel tussen de boer en maatschappij.
MOBILITEIT EN ONTSluitING	Er komt een collectieve parkeerplaats.
TOEGANKELIJKHEID	Het terrein is op dit moment alleen toegankelijk voor bewoners, waardoor de mate van toegankelijkheid laag is. Zodra het voedselbos is aangelegd, krijgen bezoekers de kans om op bepaalde dagen mee te helpen. Het project werkt stap voor stap toe naar een grotere betrokkenheid.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	De bebouwde kom is op afstand.

DE GEMEENSCHAP IS GEBOUWD
OP DRIE FUNDAMENTEN:
VERBINDERS, RENTMEESTERS EN
BOUWERS, DIE SAMEN DE VISIE EN
IDENTITEIT VORMEN.

> MEER
INFO:

MOMENTEEL LOOPT ER EEN
PILOT OP VIER LOCATIES IN
HET NOORDELIJK DEEL VAN DE
BRABANTSE PEEL (HEIHORST,
GEMEENTE MAASHORST;
VOSKUILEN, GEMEENTE BOEKEL EN
GROESPEEL EN HANEKAMP, BEIDE
GEMEENTE LAND VAN CUIJK).

46

PEEL NATUURDORPEN

CONTACTPERSOON JAN OTTENS
EMAIL INFO@PEELNATUURDORP.NL
WEBSITE PEELNATUURDORP.NL

Peel Natuurdorpen heeft als missie om in 2030 3.500 ha nieuwe natuur met daarin 10.000 kleine woningen te realiseren. Het initiatief draait om landschapslandbouw: klein wonen in nieuwe natuur op boerenland. Voor Peel Natuurdorpen is het agrarische landschap het vertrekpunt en het woningvraagstuk is daarin integraal meegenomen. Dit initiatief laat zien welke waarde een boer kan toevoegen als beheerder van woonbossen en vernieuwer van het landschap.

Visie

Landschapslandbouw is een unieke combinatie van klein en fijn wonen in kleine woningen in nieuwe natuur op landbouwgrond in de Peel. Dat is een gebied van circa 100.000 hectare dat deels in Noordoost-Brabant en deels in Limburg ligt. Boeren, als grootste grondeigenaren, spelen hierin een belangrijke rol in het realiseren van meer natuur. Binnen de visie van Peel Natuurdorpen leggen boeren nieuwe natuur aan op landbouwgrond. Het landschap is halfopen met onregelmatige percelen in de vorm van een coulissenlandschap. Een afwisseling van bossen, heggen, houtwallen, waterpartijen en kruidenrijk grasland met daarin verplicht koeien, als onderdeel van het cultuurlandschap. Melkkoeien zijn essentieel voor het behoud van het eeuwenoude landschap. Zonder een duurzaam en economisch aantrekkelijk alternatief voor boeren dreigt de melkveehouderij te verdwijnen. Dit zou niet alleen leiden tot een verlies van een belangrijk onderdeel van het cultuurhistorisch landschap, maar ook ruimte geven aan intensieve teelten zoals lelies, gazongras en grootschalige tuinbouw. Deze ontwikkeling versterkt bovendien de al bestaande trend van schaalvergroting in de landbouw, wat het landschap verder onder druk zet.

In deze nieuwe natuur worden kleine woningen gebouwd, verscholen tussen de bomen. Het landschap vormt daarmee het nieuwe verdienmodel voor de boeren. Dit is niet alleen uniek in Nederland, maar ook ver daarbuiten. Deze unieke combinatie van natuur, landbouw en wonen in kleine woningen vormt de basis voor het behoud van ons levend erfgoed. Hiermee kunnen boeren, hun koeien en het landschap duurzaam worden behouden, in volledige harmonie met de natuur. Zonder 'wonen' is veel nieuwe natuur op landbouwgrond nagenoeg niet mogelijk.

47

HUIDIG BEELD VAN HET PEELGEBIED

TOEKOMSTBEELD VAN HET PEELGEBIED

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen koppeling aan bestaand erf.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Er komen maximaal 3 tiny houses per hectare nieuwe natuur, wat zorgt voor een laag aantal woningen per hectare.
CLUSTERINGS-PATROON	Er is geen vast clusteringspatroon voor de verschillende locaties van Peel Natuurdorpen. De woningen worden geplaatst langs de bosrand of op/aan het boerenerf. Op de locaties die nu aangewezen zijn als inspiratielocatie zijn de woningen lineair of in een halve cirkelopstelling geplaatst.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen worden solitair geplaatst.
NATUURTYPE(S)	Het project omvat bossen, heggen, houtwallen, waterpartijen en kruidenrijk grasland.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het landgebruik is extensief, waarbij agrariërs extensiveren op een natuurlijke en ongedwongen manier. Elke deelnemer, ook akkerbouwers, legt tussen de 30% en 70% kruidenrijk grasland aan. Het kruidenrijke gras wordt begrast door koeien van de aanwezige veehouders in het gebied. Het getransformeerde akkerland zorgt voor meer grasland voor de koeien en verlaagt de veedichtheid.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	De woningen worden langs de bosrand geplaatst en volgen daarmee de landschapsstructuren. De woningen gaan op een natuurlijke manier op in de omgeving.
SCHAAL VAN PROJECT	Peel Natuurdorpen heeft als missie om in 2030 3.500 ha nieuwe natuur met daarin 10.000 tiny houses te realiseren. De gemeente Maashorst heeft nu een positief besluit genomen ten aanzien van een inspiratielocatie.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De tiny houses zullen permanent worden bewoond.
NUTSVOORZIENINGEN	De tiny houses maken bij voorkeur gebruik van bestaande nutsvoorzieningen als deze binnen bereik zijn. Als dit niet mogelijk is, worden ze off-grid geplaatst. Door de tiny houses strategisch te positioneren en te clusteren, kan in veel gevallen gebruikgemaakt worden van bestaande nutsvoorzieningen. Bij de keuzes is een zo laag mogelijke ecologische footprint leidend.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is laag. De bewoners zijn aangewezen op hun eigen woning en buitenruimte. Er wordt gebruikt gemaakt van de algemene voorzieningen in de dichtstbijzijnde, bestaande dorpskernen. Dit draagt tevens bij aan het behoud van de voorzieningen in bestaande dorpen.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er zullen huisgebonden parkeerplaatsen worden gecreëerd. Er worden ook collectieve parkeerplekken aangelegd, indien mogelijk.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is laag. De percelen en de woningen zijn privé.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	De bebouwde kom is zo veel mogelijk nabij. Op de inspiratielocatie bevinden de woningen zich op circa 1 kilometer afstand van de bebouwde kom.

Behaalde successen

Op 18 juni 2024 heeft de gemeente Maashorst de ontwikkeling van inspiratielocatie Heihorst goedgekeurd, na 4 jaar overleg. Met de goedkeuring kunnen de initiatiefnemers de benodigde vergunningen aanvragen, een proces dat inmiddels is gestart. Het jaar 2025 markeert de start van de fysieke uitvoering van het project. Ondertussen hebben meer dan 60 boeren de praktijkleergang ‘landschapslandbouw’ gevolgd, waarin ze leren hoe ze natuur en landschap kunnen ontwikkelen en beheren. Momenteel volgen ruim 40 boeren een vervolgopleiding over rendabel landschap, bedrijfsopvolging en persoonlijke ontwikkeling. Deze opleidingen bieden waardevolle kennis en ondersteunen de boeren in hun ontwikkeling.

Belemmeringen

De initiatiefnemers van Peel Natuurdorpen ervaren dat wet- en regelgeving een belemmering vormt om vergunningen rond te krijgen voor wonen op landbouwgrond. Ook zogenaamde geurcontouren kunnen voor beperkingen zorgen. Daarnaast merken de initiatiefnemers in gesprek met boeren dat zij een voorkeur hebben voor een ‘eeuwigdurend’ contract waarbij er alleen nieuwe natuur aangelegd kan worden als de wooncomponent permanent is. De onzekerheid over de mogelijkheid van permanente bewoning vormt hierdoor een belemmering om afspraken te maken.

ZONDER ‘WONEN’ IS
VEEL NIEUWE NATUUR
OP LANDBOUWGROND
NAGENOEG NIET MOGELIJK.

> MEER
INFO:

Natuurluck Tiny Town is een unieke woonomgeving waar diversiteit, duurzaamheid en harmonie met de natuur samenkomen. Het project biedt een divers en betaalbaar woningaanbod met ruimte voor experimenten in wonen en ontmoeten. De nadruk ligt op eenvoudig leven, bewust omgaan met energie en voedsel, en het versterken van de biodiversiteit door hoogwaardige groene zones te creëren. Sociale activiteiten en ontmoetingen worden gestimuleerd om verbinding te creëren tussen bewoners, de buurt en de natuur. Dit project draagt bij aan een toekomst waarin mens en natuur elkaar versterken en samen floreren.

50

NATUURLUCK TINY TOWN WORDT GEREALISEERD
NAAST TUINDERIJ NATUURLUCK AAN DE RAND
VAN ZEVENHUIZEN IN DE GEMEENTE ZUIDPLAS.

BEELD: NATUURLUCK TINY TOWN

NATUURLUCK TINY TOWN

CONTACTPERSOON WESSEL HEBING
EMAIL NATUURLUCKTINYTOWN@GMAIL.COM
WEBSITE INSTAGRAM.COM/NATUURLUCKTINYTOWNZEVENHUIZEN

Behaalde successen

De omgevingsvergunning voor het project is goedgekeurd door de gemeente Zuidplas en het hoogheemraadschap Schieland & de Krimpenerwaard. Daarnaast heeft het traject geleid tot een hechte groep

bewoners, klaar om samen te leven en zorg te dragen voor de gedeelde omgeving. De vereniging is in oprichting, en eind 2024 wordt het eerste huisje geplaatst als tastbare stap naar bewoning, die vanaf maart zal starten.

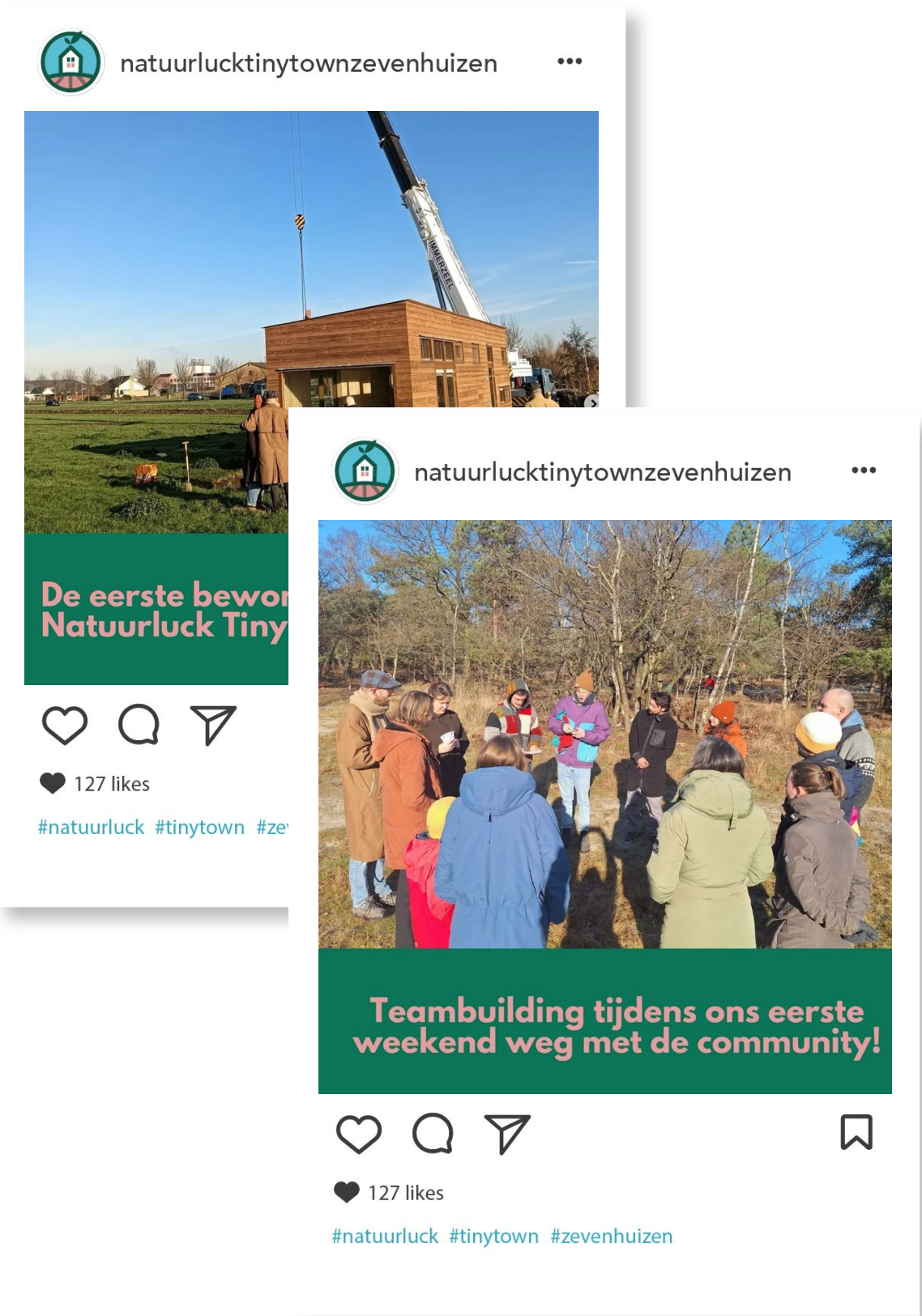
Belemmeringen

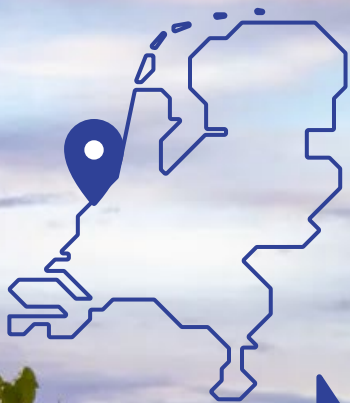
Het realiseren van dit project brengt flinke uitdagingen met zich mee, zoals het nemen van belangrijke en dure beslissingen over onderwerpen buiten het eigen kennisgebied. Dit wordt als stressvol ervaren, ondanks de waardevolle leerervaring. Daarnaast zijn de lange levertijden voor een aansluiting op het elektriciteitsnet een serieuze uitdaging. De samenwerking met verschillende partijen, van gemeente tot water- en elektriciteitsleverancier, verloopt soms moeizaam. Er zijn bureaucratische processen en afhankelijkheden tussen partijen leiden geregeld tot vertragingen. Tot slot zijn de kosten een grote drempel, aangezien financieringsmogelijkheden voor Tiny Houses beperkt zijn en veel uitgaven vooraf gefinancierd moeten worden.

51

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is een bestaand erf aanwezig, namelijk dat van Tuinderij Natuurluck. Er is echter (nog) geen koppeling, maar mogelijk zullen de bewoners vrijwilligerswerk leveren op de tuinderij in de toekomst.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Er worden 10 woningen geplaatst op 1,7 hectare. De bebouwingsdichtheid is hoog.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen worden lineair langs twee kanten van de weg geplaatst en zijn zo veel mogelijk gericht op het middenveld. De woningen worden gegroepeerd op ongeveer de helft van het perceel.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen zijn solitair, ze staan op zichzelf.
NATUURTYPE(S)	Op het terrein komt een voedselbos. Ook wordt er een redelijk oppervlakte vrij gehouden voor een permacultuur tuin met daarin kruidenrijk grasland en dood hout voor ecologische opwaardering. De initiatiefnemers streven ernaar bij te dragen aan natuurontwikkeling door samen te werken met andere lokale voedselbosprojecten in de regio en door ondersteuning te bieden aan de aangrenzende biologische tuinderij.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Het voedselbos valt onder agroforestry, waardoor het agrarisch landgebruik in deze categorie kan worden ingedeeld.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	Het project wordt gerealiseerd op een kavel die al jaren ‘leeg’ staat en volgt de bestaande kavelindeling.
SCHAAL VAN PROJECT	Het project wordt gerealiseerd op 1,7 hectare en wordt beschreven als “klein”.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De eigenaar heeft het perceel beschikbaar gesteld voor bewoning gedurende ten minste 10 jaar, met de mogelijkheid tot een verlenging van 5 jaar, mits alle betrokken partijen hiermee instemmen. Na deze verlenging moet het project worden beëindigd. Daarmee is de tijdelijkheid van het project geborgd voor 10 tot 15 jaar.
NUTSVOORZIENINGEN	Er is gekozen voor een combinatie van off-grid en on-grid. Een deel van de woningen en het gemeenschappelijke gebouw krijgen een wateraansluiting. Het streven is om alle tien huisjes en het gemeenschappelijke gebouw ook op het elektriciteitsnet aan te sluiten. Er komt geen aansluiting op het riool; in plaats daarvan worden alternatieven onderzocht, zoals septic tanks en helofytenfilters. Hoewel helofytenfilters de meest duurzame optie zijn, roepen deze nog de nodige vragen op bij de gemeente en waterschappen.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	Er zal een gezamenlijke ruimte worden gebouwd die dienst doet als o.a. ontmoetingsruimte, vergaderruimte, berging en washok met twee wasmachines voor gezamenlijk gebruik. Daarnaast werken de bewoners gezamenlijk op het terrein en organiseren projecten voor buurtparticipatie. De wens is om een woongroep te vormen, de mate van gezamenlijke voorzieningen is hoog.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er wordt een collectieve parkeerplaats gerealiseerd.
TOEGANKELIJKHEID	De toegankelijkheid is laag. Het gebied is niet openbaar toegankelijk, behalve op specifieke open dagen.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het projectgebied is aaneengesloten met de bebouwde kom.

> MEER
INFO:

TINY HOUSES DUINVALLEI LIGT IN
KATWIJK EN IS AANGELEGD OP
EEN BRAAK LIGGEND STUK GROND
NAAST EEN WOONWIJK.

54

TINY HOUSES DUINVALLEI

CONTACTPERSOON CHIEL DE BLOCK
EMAIL TINYHOUSESDUINVALLEI@GMAIL.COM
WEBSITE TINYHOUSESDUINVALLEI.NL

BEELD: TINY HOUSES DUINVALLEI

Het initiatief heeft duurzaamheid, ecologie en socialiteit als basis. De bewoners leven met minder spullen en zijn zich bewust van hun ecologische voetafdruk. Ze streven ernaar om samen een zoveel mogelijk groene omgeving te creëren.

Behaalde successen

Het terrein van Tiny Houses Duinvallei, ooit een kale vlakte, is omgetoverd tot een weelderige groene oase. Het project is tot stand gekomen nadat het verkozen was door een commissie van buurtbewoners. Hierdoor is de start van het project redelijk gemakkelijk verlopen, omdat zowel de buurt als de gemeente open stonden voor het initiatief.

Wonen in een community

Tiny Houses Duinvallei is een hechte community waar bewoners samenwerken aan duurzaam wonen en een sterke sociale verbinding. Het gezamenlijk onderhouden van het terrein, vergaderen en het organiseren van evenementen zorgt voor een band en onderlinge steun. Hoewel het samenwonen soms uitdagingen kent, zoals botsende belangen, vormt goede communicatie de basis voor het succes van het project. Deze sociale betrokkenheid is essentieel voor het bereiken van de gezamenlijke doelen.

Belemmeringen

De mogelijkheid dat het project elk moment kan stoppen (en het inmiddels naderende einde van 2028) maakt het voor de bewoners lastig om overtuigend met elkaar te investeren in het terrein: zowel nodige installaties als groen. Zeker wat betreft het laatste is het pijnlijk voor de bewoners dat er is afgesproken met de gemeente dat het terrein weer wordt opgeleverd zoals ze het hebben ontvangen: een braakliggend kaal terrein. Daar waar het nu een kleine groene oase is.

55

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen erf aanwezig.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Er zijn 8 woningen geplaatst op 0,3 hectare, wat de bebouwingsdichtheid hoog maakt.
CLUSTERINGS-PATROON	Het grootste gedeelte van de woningen zijn in cirkelopstelling geplaatst rondom een vuurplaats, waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De woningen zijn solitair, ze staan op zichzelf.
NATUURTYPE(S)	Op het terrein staan veel verschillende bloeiende planten en twee vijvers. Tussen de woningen is volop groen aangeplant, met bij de laatste telling maar liefst 188 bomen groter dan twee meter.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	Er is geen sprake van agrarisch landgebruik, maar er is wel een moestuin aangelegd voor eigen gebruik.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	Er is in kleine mate sprake van het volgen van landschapsstructuren. Het project Tiny Houses Duinvallei volgt de naastliggende waterloop.
SCHAAL VAN PROJECT	De schaal van het project is zeer klein, het project beslaat 0,3 hectare.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De bewoners mogen 10 jaar een plaats hebben op het terrein en zullen in 2028 moeten vertrekken.
NUTSVOORZIENINGEN	De woningen begonnen als volledig off-grid, maar inmiddels is er sprake van een gemengde situatie. Voor elektriciteit is een on-grid aansluiting gerealiseerd via een stroompunt dat vanuit de wijk naar het terrein is doorgetrokken. Watervoorziening en riolering blijven echter off-grid. Omdat de bewoners binnen een jaar moeten vertrekken als het terrein een andere bestemming krijgt, is deze opzet gekozen.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	Er is een gemeenschappelijke schuur waar (tuin) gereedschappen worden bewaard. Daarnaast kunnen bewoners samenwerken in de gemeenschappelijke moestuin en in de kas. De bewoners vormen een actieve community en de mate van gemeenschappelijke voorzieningen kan worden geclassificeerd als hoog.
MOBILITEIT EN ONTSluitING	Er is een collectieve parkeerplaats (voor auto's en ook voor fietsen) waar zowel bewoners, bezoekers als buurtbewoners kunnen parkeren. Daarnaast is er voor een gedeelte deelmobiliteit: er is een deelauto die door drie huishoudens van het project wordt gebruikt.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is hoog. Het terrein is openbaar toegankelijk voor bezoekers en bezoekers kunnen tussen de huizen doorlopen. Door de ligging van het pad wordt dit echter niet veel gedaan.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het project is aaneengesloten met de bebouwde kom.

SOCIALE BETROKKENHEID
IS ESSENTIEEL VOOR
HET BEREIKEN VAN DE
GEZAMENLIJKE DOELEN.

> MEER
INFO:

HET ECODORP BEVINDT ZICH OP EEN
VOORMALIG INDUSTRIEL TERREIN IN
TER APEL, GEMEENTE WESTERWOLDE,
PROVINCIE GRONINGEN.

58

ECODORP LAND VAN AINE

CONTACTPERSOON FENNA JANSSEN
EMAIL RECEPTIE@ECODORPLANDVANAINENL
WEBSITE ECODORPLANDVANAINENL

BEELD: LAND VAN AINE

Land van Aine streeft naar een ecologische en zelfvoorzienende leefgemeenschap waarin mens en natuur in harmonie samenleven. Het project richt zich op duurzaamheid en sociale cohesie. De gemeenschap geeft ruimte aan bewustzijns groei en persoonlijke ontplooiing, heling en transformatie. Door het transformeren van een oud industrieel terrein tot een ecodorp met ecowoningen, moestuinen en andere voorzieningen, willen de bewoners een ecologisch, sociaal, economisch en spiritueel duurzame gemeenschap creëren.

Behaalde successen

Sinds de start in 2019 zijn er aanzienlijke vorderingen gemaakt in de ontwikkeling van het ecodorp. Bewoners hebben ecowoningen gebouwd, moestuinen en voedselbossen aangelegd. Daarnaast zijn de ouders een leeromgeving gestart en er zijn veel gemeenschappelijke ruimtes en voorzieningen gecreëerd.

Belemmeringen

Er is ieder jaar te weinig tijd en geld om alle ambities waar te maken. Ondertussen lukt veel wel. Niet alleen in praktisch en technische zin, maar ook op gebied van gemeenschapsvorming, spirituele beoefening, conflicthantering en besluitvorming.

59

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is geen koppeling aan een bestaand erf.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Op het terrein van ruim 9 hectare worden 30 tot 50 woningen gerealiseerd. De bebouwingsdichtheid is laag tot gemiddeld.
CLUSTERINGS-PATROON	De woningen worden rondom een ontmoetingsplek geplaatst en langs paden.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	De meeste bewoners wonen nu nog in tijdelijke woonunits zoals pipowagens, yurts en tiny houses. Deze woningen zijn solitair geplaatst. Inmiddels zijn er ook 3 grondgebonden woningen geplaatst, deze worden geschakeld gebouwd.
NATUURTYPE(S)	Er zijn verschillende natuurtypes gerealiseerd op het terrein. Er zijn voedselbossen aangelegd en een bloem- en kruidenrijk grasland. Daarnaast is een gedeelte bestemd voor de natuur als ruigte, waar de natuur haar gang kan gaan zonder menselijke tussenkomst.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	De gemeenschap zorgt zelf voor een deel van de voedselproductie. Op het terrein zijn voedselbossen, groentetuinen met eenjarige teelt en permacultuur met meerjarige teelt aangelegd. Een deel van de groenten wordt op een leen-terrein elders verbouwd.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	Door het hergebruik van bestaande fabriekspanden en het integreren van natuurlijke elementen is het ecodorp op een harmonieuze wijze ingepast in het landschap. De transformatie van het terrein draagt bij aan de verbetering van de omgevingskwaliteit.
SCHAAL VAN PROJECT	Het project beslaat ongeveer 9 hectare en kan worden geclassificeerd als "middelgroot".
TIJDELIJKHEID WONINGEN	Het project heeft een permanente bestemming Ecodorp gekregen.
NUTSVOORZIENINGEN	Een deel van de woningen is off-grid en delen met elkaar de nutsvoorzieningen. Er wordt gebruik gemaakt van helofytenfilters. Voor het verkrijgen van een woonvergunning en permanent adres per huis is het vooralsnog voor de gemeente verplicht dat ieder huis een aansluiting op drinkwater en elektra heeft. Dit wordt in 2025 gerealiseerd.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is hoog. Er wordt actief een community gevormd en gestuurd op gemeenschapszin. De bewoners werken samen, o.a. in de werkplaats, leeromgeving, groenbeheer, gebouwenonderhoud of in de groentetuin. Daarnaast zijn er veel verschillende plekken waar ze elkaar kunnen ontmoeten.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er is een collectieve parkeerplaats en er wordt gebruik gemaakt van deelmobiliteit. Onderling worden vaak auto's (uit)geleend en aanhangers worden gedeeld of zijn in gemeenschappelijk bezit. Ook zijn er leenfietsen voor gasten en cursisten.
TOEGANKELIJKHEID	De mate van toegankelijkheid is gemiddeld. Het terrein is te bezoeken, maar alleen op open dagen of op afspraak.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Het projectgebied ligt nabij de bebouwde kom.

DE GEMEENSCHAP GEEFT RUIMTE
AAN BEWUSTZIJNSGROEI EN
PERSOONLIJKE ONTPLOOIING,
HELING EN TRANSFORMATIE.

OP EEN (VOORMALIGE LANDBOUW-) KAVEL IN HET BUITENGEBIED VAN GEMEENTE LOCHEM, BERKELLAND OF BRONCKHORST.

62

ANDERS WONEN ACHTERHOEK

INITIATIEFNEMER KARIN VAN ROOIJEN
EMAIL CMVANROOIJEN@GMAIL.COM
WEBSITE (NOG) GEEN WEBSITE

Anders Wonen Achterhoek heeft als doel een kleinschalige ecologische wooncoöperatie te vormen voor starters, alleenstaanden, gezinnen en ouderen. Er komt ook ruimte voor mensen met een zorgvraag op een locatie waar compact, duurzaam en in verbondenheid wonen hand in hand gaat met het ontwikkelen van nieuwe natuur en bevorderen van de biodiversiteit. Daarnaast willen ze een bijdrage leveren aan vitalisering en kwaliteitsverbetering van het buitengebied. Anders Wonen Achterhoek is ook een plek voor mensen met een zorgvraag die meedraaien in een 'gewone' woongemeenschap. Ze willen een veilige gemeenschap vormen waar iedereen zich thuis voelt, meetelt, gezien wordt en van waarde is.

Behaalde successen

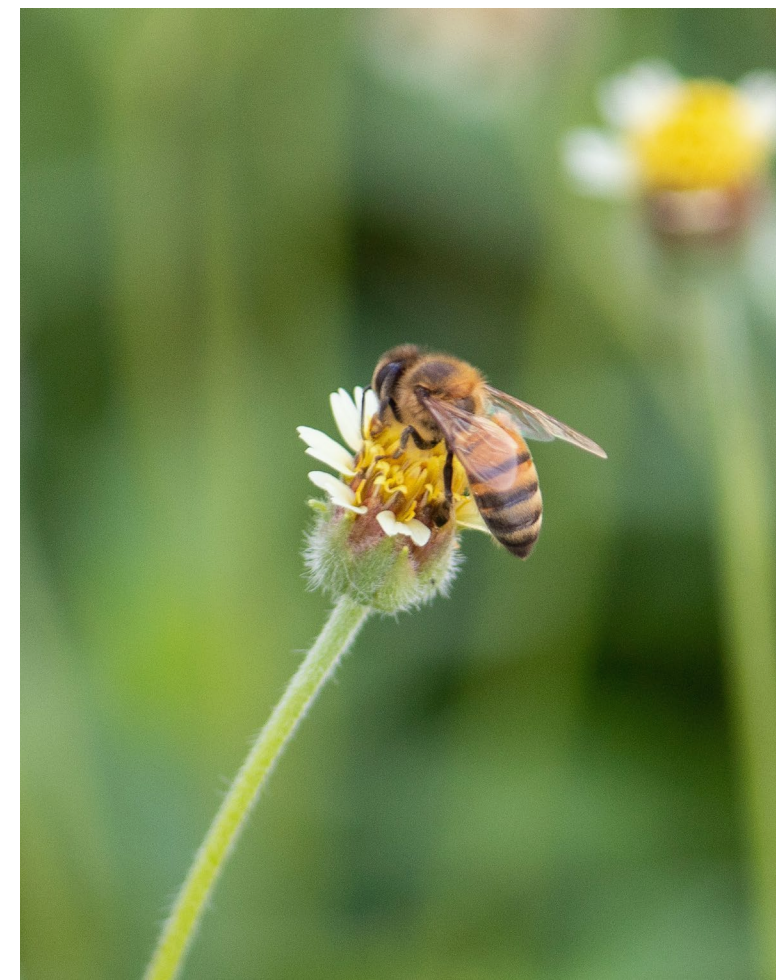
Er is veel draagvlak en belangstelling voor het project. De kerngroep bestaat momenteel uit vijf huishoudens die actief meedenken en meewerken aan de ontwikkeling van het project. Daarnaast worden ze door meer dan 90 huishoudens gevolgd in de ontwikkelingen. Verder hebben Rabobank en Erfdelen.nl aangegeven het initiatief te willen ondersteunen met advies rond coöperatieve organisatie en mogelijke cofinanciering.

Belemmeringen

- Koudwatervrees bij gemeenten voor rommelig landschap
- Weinig ervaring bij gemeenten met initiatieven van bewoners, ondanks veelbelovende bewoordingen vanuit omgevingsvisie
- Geen ervaring met functieverweving van landbouw, natuur en wonen
- Tijdrovende procedures bij een geschikte gevonden kavel

BEELD: R. BOSCH (UNSPLASH)

63

Inrichtings-variabelen	Toelichting
KOPPELING AAN BESTAAND ERF	Er is idealiter een erf aanwezig en hier wordt een koppeling gemaakt waardoor de gemeenschappelijke ruimten en activiteiten op het erf kunnen plaatsvinden.
BEBOUWINGS-DICHTHEID	Afhankelijk van de grootte van de aan te kopen kavel en bestaande bebouwing, worden er minimaal 6 en maximaal 12 kleine, duurzame woningen gerealiseerd. Hoe groter de kavel en hoe hoger de hectare prijs van de kavel, des te meer woningen er nodig zijn om het financieel te bekostigen.
CLUSTERINGS-PATROON	Afhankelijk of er een voormalig erf beschikbaar is, kunnen er woningen in een boerderij worden geplaatst, naast een schuurwoning en een aantal solitaire woningen, waarbij ieder huishouden een privé kavel heeft dat open overloopt in de omgeving.
BEBOUWINGS-TYPOLOGIE	Dit is afhankelijk van de kavelgrootte en of er wel of niet een bestaand erf is.
NATUURTYPE(S)	Indien de ruimte het toelaat wordt er diverse natuur aangelegd, zoals een voedselbos en verschillende inheemse vaste planten en struiken. Ook zal er natte natuur terugkomen, zoals een wadi, zwemvijver en paddenpoel. Er wordt rekening gehouden met het oorspronkelijke landschap.
AGRARISCH LANDGEBRUIK	De typen agrarisch landgebruik die terugkomen in het ontwerp, is de aanleg van een voedselbos, een biologische moestuin, fruitboomgaard en pluktuin. De groenten, fruit, plantjes en stekjes kunnen worden verkocht op het terrein. Mogelijk wordt een agrariër betrokken om gezamenlijk een renderend voedselbos en biologische groentetuin te realiseren.
LANDSCHAPPELIJKE INPASSING	Anders Wonen Achterhoek heeft oog ook voor bestaande agrarische structuren, het landelijke karakter en de ruimtelijke kwaliteit. Ze volgen de bestaande schaal- en kavelindeling.
SCHAAL VAN PROJECT	Gezien de complexiteit van het verwerven van een geschikte locatie en gemeentelijke goedkeuring is de gedachte dat voor burgerinitiatieven als deze een kleinere schaal relatief gemakkelijker te realiseren is.
TIJDELIJKHEID WONINGEN	De woningen zullen permanent worden bewoond.
NUTSVOORZIENINGEN	Grotendeels on-grid, naast mogelijkheden om zelf energie op te wekken.
GEMEENSCHAPPELIJKE VOORZIENINGEN	De mate van gemeenschappelijke voorzieningen is hoog. Er is veel aandacht voor het versterken van sociale cohesie door de geclusterde woonvorm en ruimte bieden aan bewoners met een zorgvraag (WLZ indicatie). Er komt een gemeenschappelijke ruimte, waar activiteiten kunnen plaatsvinden voor bewoners, maar ook voor omwonenden of geïnteresseerden. Daarnaast worden waar mogelijk gereedschappen, wasmachines en auto's gedeeld.
MOBILITEIT EN ONTSLUITING	Er wordt gebruik gemaakt van collectieve parkeerplaatsen aan de rand van het perceel. Op de kavel zijn alleen half verharde wegen wat de afwatering en de natuurlijke uitstraling bevordert. De woningen zijn alleen voor laden en lossen en nooddiensten bereikbaar met een auto.
TOEGANKELIJKHEID	Indien de kavel en de omgeving het toelaat, is de insteek dat het perceel deels wordt opengesteld voor bezoekers. Op vaste tijden kunnen bezoekers gebruik maken van de gemeenschappelijke voorzieningen of de winkel om groente en fruit te kopen. Het gedeelte waar natuur wordt aangelegd wordt mogelijk openbaar, waarbij een wandelpad kan worden aangelegd. De toegankelijkheid kan deels worden geclassificeerd als gemiddeld en deels als hoog.
AFSTAND TOT BEBOUWDE KOM	Nabij een dorpskern.

BEELD: H. JOUSTRA (UNSPLASH)

ZE WILLEN EEN VEILIGE
GEMEENSCHAP VORMEN WAAR
IEDEREEN ZICH THUIS VOELT,
MEETELT, GEZIEN WORDT EN
VAN WAARDE IS.

Verschillen in bebouwingstypologie

De huidige initiatieven in deze catalogus ontwikkelen meestal solitaire, kleine woningen. Er zijn echter verschillende bebouwingstypologieën mogelijk bij Nieuwe Natuur en Klein Wonen. Zo kan sprake zijn van geschakelde woningen, een collectief gebouw (bijvoorbeeld appartementen), experimentele woningen of woningen vanuit bestaande bebouwing (bijvoorbeeld stallen).

*De sfeerimpressie hiernaast laat zien hoe een appartementencomplex op een boerderij er uit kan zien. In de **handreiking Nieuwe Natuur en Klein Wonen** (zie volgende pagina) worden de verschillende bebouwingstypologieën verder toegelicht en worden voorbeelden getoond van de mogelijkheden die de verschillende bebouwingstypologieën bieden (zie hiervoor hoofdstuk 7 over inrichtingsconcepten).*

66

BEELD: IMPRESSIE VAN HET ERF
IN DE ONTWERPFASE VAN HET PROJECT
(VINK BOUW, 2020)

67

Tot slot

Bij de analyse van gesprekken en interviews met initiatiefnemers valt een opmerkelijke paradox op. Enerzijds zoekt de overheid bijna wanhopig naar oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken, zoals de woningnood, de klimaatcrisis, het stikstofprobleem en de afname van biodiversiteit.

Anderzijds zijn er allerlei initiatiefnemers die concrete oplossingen voorstellen op deze gebieden, maar tegengewerkt worden door diezelfde overheid. Zij worden geconfronteerd met verkokering, en (vermeende) belemmeringen in wet- en regelgeving en komen zonder een overheid die bestuurlijk en ambtelijk lef toont niet verder. Hierdoor is het realiseren van hun ideeën een langdurig en onzeker proces dat veel moed, bureaucratische competenties en uithoudingsvermogen vraagt.

BEELD: VISUALISATIE VAN INITIATIEF PEEL NATUURDORPEN
(HANDREIKING NIEUWE NATUUR EN KLEIN WONEN, 2025)

**HET REALISEREN VAN HUN
IDEEËN IS EEN LANGDURIG EN
ONZEKER PROCES DAT VEEL MOED,
BUREAUCRATISCHE COMPETENTIES EN
UITHOUDINGSVERMOGEN VRAAGT.**

In juni 2025 heeft het ministerie van VRO de **Handreiking Nieuwe Natuur en Klein Wonen** gepubliceerd. Deze handreiking biedt inspiratie en verbeelding van de mogelijkheden die Nieuwe Natuur en Klein Wonen geeft aan gemeenten, provincies en initiatiefnemers. Het beoogt hiermee het denken over de natuur- en woonfunctie op te rekken.

Daarnaast biedt de handreiking concrete handvatten voor beleidsmakers om afwegingen te maken. Hiermee kunnen beleidsmakers kaders stellen die initiatiefnemers helpen om initiatieven die maatschappelijk toegevoegde waarde bieden tot realisatie te brengen. Deze handreiking laat zien dat Nieuwe Natuur en Klein Wonen Nederland mooier kan maken!

► **BEKIJK DE HANDREIKING HIER:**

Colofon

Tot slot willen wij alle initiatiefnemers bedanken voor hun medewerking aan deze catalogus. Uit elk interview met die wij hebben gevoerd, bleek dat zij zich hebben gestort in een lang en uitdagend proces. Daar waar de één af en toe een break nodig heeft na een tegenslag in de proces, voelt het voor de ander als een overwinning als ze weer iets dichterbij het realiseren van hun droom zijn gekomen. Wij waarderen het erg dat alle initiatiefnemers open en kwetbaar wilden vertellen over hun ervaringen, zowel de potitieve als negatieve. Hopelijk hebben wij op deze manier een steentje kunnen bijdragen bij het behalen van jullie doelen.

Wij hopen deze catalogus in de toekomst aan te kunnen vullen met nieuwe initiatieven en succesverhalen. Wil jij ook worden opgenomen in deze catalogus of heb jij vragen of opmerkingen? Neem dan contact met ons op via de onderstaande contactgegevens:

De Natuurverdubbelers

Prins Hendrikkade 25
1012 TM Amsterdam
Tom Meijer, Myrthe Belder,
Kelly Hartholt (vormgeving)
info@natuurverdubbelers.nl
+31 20 26 19 419

Instituut Maatschappelijke Innovatie

Zonnegaarde 19D
2381 LH Zoeterwoude
Guido Enthoven
g.enthoven@imi.nu
+31 6 54 29 81 49

